

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

37^E JAARGANG

WOENSDAG 2 JULI 1952

No 1832

COMMISSIE VAN REDACTIE

Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;

F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

•

Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

•

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË

J. E. Mertens; J. van Tichelen;

R. Vandeputte; F. Versichelen.

•

Voor de niet gesigeneerde artikelen is de Commissie van Redactie verantwoordelijk

INHOUD

Economische problemen van de komende Regering

	Blz.
Uit de gezichtshoek van de redactie	500
Uit de gezichtshoek van de Partij van de Arbeid door Drs G. M. Nederhorst	501
Uit de gezichtshoek van de Katholieke Volkspartij door Mr P. A. Blaisse	503
Uit de gezichtshoek van de Anti-Revolutionnaire Partij door Prof. Dr T. P. van der Kooy	507
Uit de gezichtshoek van de Christelijk-Historische Unie door Drs J. W. de Pous ..	509
Uit de gezichtshoek van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie door Prof. Dr H. J. Witteveen	511
Uit de gezichtshoek van de Communistische Partij Nederland door J. Hoogcarspel ...	514

Dezer dagen

statistiek der verkiezingen. Vertrouwen en wantrouwen vonden hun weerslag in cijfers, zetels en restzetels. Statistiek: „toestandkunde” vertalen de IJslandse taalzuiveraars. Van de formateur wordt thans wel in de eerste plaats gevraagd: toestandkunde met een blik vooruit.

Welke taken dienen door een nieuw gevormde Regering in de naaste toekomst te worden vooropgesteld? Het kwam de redactie aantrekkelijk voor een aantal economisch deskundigen, van verschillende politieke zienswijze, te vragen zich over deze vraag, elk van eigen gezichtspunt, uit te spreken. De auteurs schrijven namens zichzelf, op twee wijzen. Zij schrijven niet letterlijk als dragers van programma's en — waarschijnlijk ten overvloede gezegd — de redactionele hand heeft hun bijdragen ongemoeid gelaten. De redactie heeft gemeend haar bijdrage niet te moeten brengen in de vorm van strepen en vraagtekens, doch in een groslijst der problemen. De auteurs, die zich zelfs door ernstige tijdnood niet lieten afschrikken, zijn wij dankbaar voor hun blik vooruit.

Vóór men de hand aan de ploeg slaat, kan toch ook de terugblik zich opdringen. Terugblik, het geldt in de eerste plaats in deze week voor de Minister van Financiën. Hij gaat heen. De Turkse wijze van het heffen van schattingen is in de historie vermaard; volgens sommigen zal hij daarvan niets kunnen leren, volgens anderen zal hij er gezond beheer helpen bevorderen, volgens allen vertrekt een excellent Nederlander.

Zijne Excellentie diende voor de toekomst nog het Wetsontwerp inzake belastingfaciliteiten en exportbevordering in. Voor wat hoort wat. De instelling van een onbelaste exportreserve maakt het mogelijk bepaalde lasten naar de toekomst te verschuiven. „Morgen, Morgen, nur nicht heute” geldt voor een ruimere categorie dan de tragen. In de Verenigde Staten, waar men nog vóór de verkiezingen staat, wordt ook menige beslissing naar „morgen” verschoven. De loon- en prijscontrole is met 10 maanden verlengd. President en Congres bleken het niet eens over de toekomstige regeling van de immigratie. In Nederland kan men zich thans reeds melden voor emigratie naar Canada in 1953.

Nederland overzee. Ook naar Afrika? Het Franse blad „Marchés Coloniaux” wijdt een artikel aan mogelijke Frans-Nederlandse samenwerking bij verdere ontsluiting van dit werelddeel. Het ziet goede kansen o.a. voor research, moderne industriële plantages, irrigatie en andere waterbouwkundige werken. Doch allereerst dient men de monetaire en financiële aspecten, eventueel binnen het kader van de O.E.E.C., onder ogen te zien. „Capital is the essence of development” schrijft „The Economist” in een beschouwing over de toekomstige ontwikkeling van het Britse Gemenebest. Nog essentiëler is echter de ontwikkeling, en zeker voor een land, waar de verkiezingsstatistiek meer dan 5½ miljoen kiezers aanwees. Toestandkunde is hier met recht „vooruitzien”.

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

N.V. Koninklijke Nederlandsche Petroleum Maatschappij

gevestigd te 's-Gravenhage.

In de op 27 Juni 1952 te Amsterdam gehouden Jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders werd het dividend over het boekjaar 1951 vastgesteld op 13 $\frac{1}{2}$ % in contanten en 2 $\frac{1}{2}$ % in aandelen van de Vennootschap. Hiervan werd op 7 Februari 1952 reeds 4 $\frac{1}{2}$ % in contanten als interim-dividend betaalbaar gesteld, zodat het slot-dividend bedraagt 9 $\frac{1}{2}$ % in contanten en 2 $\frac{1}{2}$ % in aandelen.

Voor het slot-dividend in aandelen ad 2 $\frac{1}{2}$ % is dividendbewijs No 99 van de aandeelbewijzen en onderaandeelbewijzen aangewezen. Deze dividendbewijzen zullen van 9 Juli 1952 af bij de hieronder genoemde bankinstellingen kunnen worden aangeboden ter omwisseling in aandeelbewijzen of onderaandeelbewijzen van de Vennootschap, welke volledig zullen delen in de winst over 1952 en volgende jaren. Bij de omwisseling geeft elk dividendbewijs van één aandeelbewijs recht op $\frac{1}{50}$ aandeel of $\frac{1}{5}$ onderaandeel en elk dividendbewijs van een onderaandeelbewijs recht op $\frac{1}{500}$ aandeel of $\frac{1}{50}$ onderaandeel.

Ten behoeve van aandeelhouders, wier aandelen zijn geboekt in het Register van Aandeelhouders, zullen scrips ter beschikking worden gesteld. Deze scrips geven dezelfde rechten als dividendbewijzen No 99 van de aandeelbewijzen.

Voor het dividend in aandelen (dividendbewijzen No 99 en scrips) alsmede voor de aandeelbewijzen en onderaandeelbewijzen, waartegen het dividend in aandelen kan worden omgewisseld, zal toelating tot de notering op alle beurzen, op welke de aandelen van de Vennootschap genoteerd zijn, worden aangevraagd.

Betaling van het slot-dividend in contanten ad f. 90,- minus 15 $\frac{1}{2}$ % dividendbelasting over het totale slot-dividend = f. 73,50 voor de aandeelbewijzen en f. 9,- minus 15 $\frac{1}{2}$ % dividendbelasting over het totale slot-dividend = f. 7,35 voor de onderaandeelbewijzen, zal geschieden van Woensdag 9 Juli 1952 af tegen intrekking van dividendbewijzen No 100 van de aandeelbewijzen en onderaandeelbewijzen:

te	bij
Amsterdam	Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V. of Kas-Vereeniging N.V.
Rotterdam	Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V. of Heren Van der Hoop, Offers & Zoon
's-Gravenhage	Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V. of Heren Schill & Capadose
New York	The Chase National Bank of the City of New York
Londen	Messrs. N. M. Rothschild & Sons
Parijs	MM. Lazard Frères & Cie
Zürich	Crédit Suisse
Brussel	Banque de la Société Générale de Belgique of Crédit Lyonnais S.A.

's-Gravenhage, 27 Juni 1952

ZENDT Uw opdrachten
TIJDIG in

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen,
Amsterdam (alleen Assurantie)

Ten behoeve van de Regerings- en Belastingaccountantsdienst van de Republik Indonesia kunnen worden uitgezonden:

ACCOUNTANTS

(academisch gevormd, dan wel lid NIVA).

ADJUNCT-ACCOUNTANTS

(algemeen middelbare opleiding, alsmede het diploma M.O. Boekhouden of Handelswetenschappen, S.P.D. of volledig voorbereidend vakexamen NIVA).

Dienstverband drie jaar. Extra uitkering 45% van totaal genoten basissalaris à pari in Ned.Crt.

Bij eventuele achterlating gezin gunstige delegatieregeling.

Sollicitaties te richten tot de Commissie voor Aannamen van buitenlandse Experts, Prins Mauritslaan 1, Den Haag.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

DEVIEZENBANK

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32
86 kantoren in Nederland

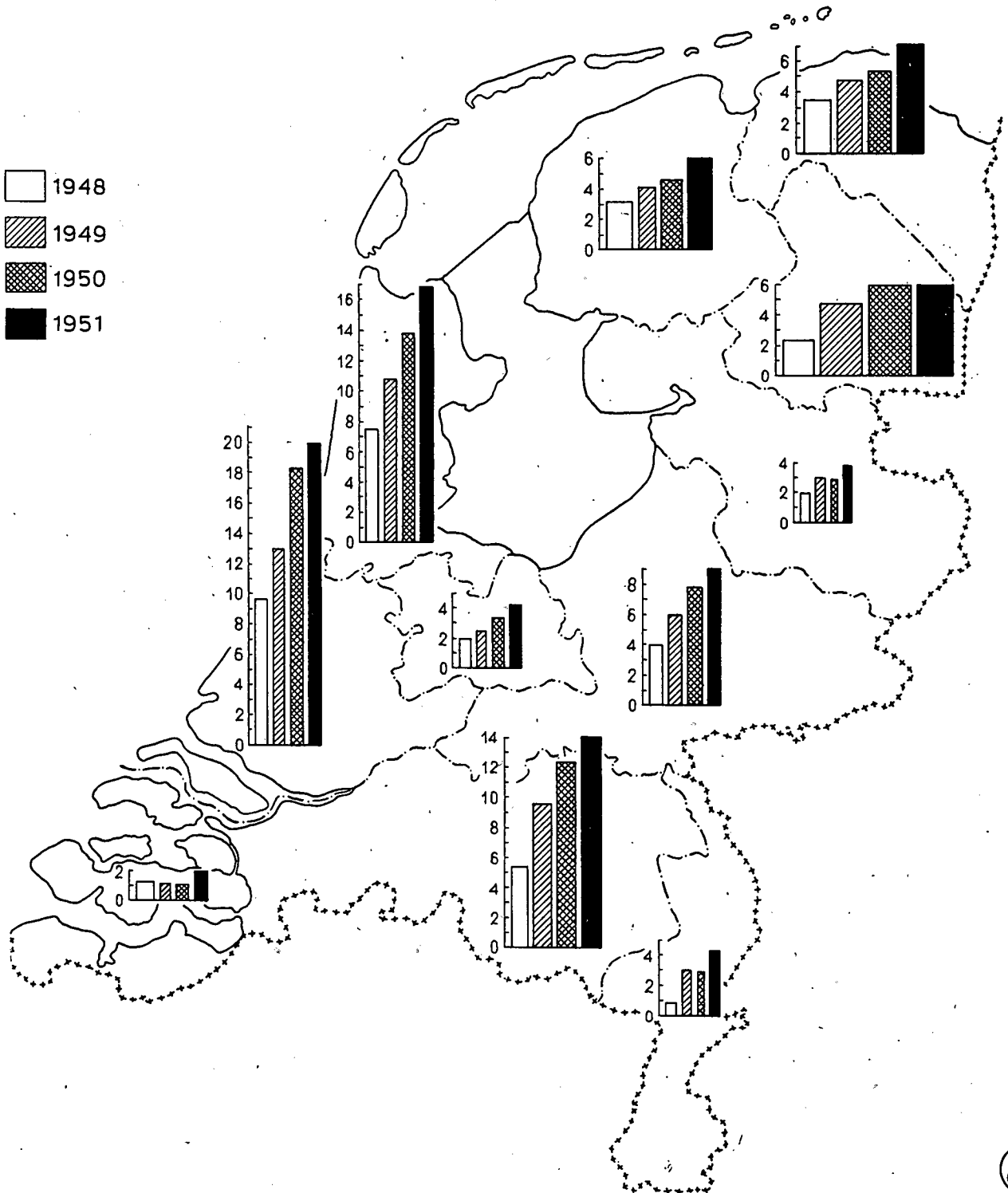
REISDEVIEZEN

BAGAGE- EN ONGEVALLENVERZEKERING

Vraagt onze folder „Met vakantie naar het buitenland”, welke kosteloos bij elk onzer kantoren verkrijgbaar is.

Geregistreeerde werklozen per provincie (männen en vrouwen)

Hetaantal werklozen wordt aangegeven door de hoogte der staven (in duizendtallen)
de concentratie door de breedte (→ breedte gem. conc. Nederland)

Economische problemen van de komende Regering

Onze nieuwe Regering zal, zoals elke regering in deze tijd, voor grote en moeilijke problemen komen te staan. Vraagstukken van buitenlandse politiek en defensie in de eerste plaats; vele en uiteenlopende vraagstukken van binnenlandse aard: onderwijs- en opvoedings-, economische, financiële en sociale problemen. Haar standpunt t.a.v. deze problemen wordt ten dele door de stembusuitslag bepaald. Ten dele wordt de Regering echter ook met wat men zou kunnen noemen een objectieve taak geconfronteerd: bepaalde vraagstukken zijn er nu eenmaal en men zal de portuur van de nieuwe Regering achteraf kunnen beoordelen naar de houding die zij ten opzichte van deze objectief-gegeven „uitdagingen” aanneemt. De economische kant van deze taak van de nieuwe Regering moge hier nader worden beschouwd.

Er is op dit terrein geen sprake van dat er zich zulke dringende vraagstukken voordoen als bijv. in 1945. Het meest dringende is het werkloosheidsvraagstuk, doch de situatie is niet onrustbarend. De verbetering sinds eind Januari is praktisch gelijk aan de normale seizoensverbetering. Wij verliezen dus geen terrein meer, zoals aan het einde van 1951 het geval was en de vooruitzichten voor de naaste toekomst geven hoop dat wij terrein gaan winnen.

Is de situatie niet onrustbarend, zij eist niettemin voortdurende aandacht, want er bestaan risico's voor de ontwikkeling op iets langere termijn. Er was in de laatste jaren een hardnekkige, zij het ook langzame, toeneming van de werkloosheid, slechts onderbroken door de repercussies van de hausse van Korea, en als deze hardnekkige tendentie zich voortzet komen er onaanvaardbare cijfers in het verschiet. Een buitenlandse conjunctuurdaling is er nauwelijks en in deze omstandigheden kan een binnenlandse conjunctuurpolitiek betrekkelijk gemakkelijk gevoerd worden. Als er dan toch een toeneming blijft, is er blijkbaar structuurwerkloosheid. In het groot gezien vereist dit aanpassing aan nieuwe omstandigheden en wat er nu in de laatste tijd geschied is en wellicht staat te gebeuren op het terrein van de kostenontwikkeling geeft te denken. Op dit vraagstuk van onze toekomstige structuur komen wij hieronder nog terug. Wat de naaste toekomst betreft lijkt het niet al te moeilijk aan te geven wat er t.a.v. de werkloosheid moet gebeuren.

Er is verder een vraagstuk dat men dringend kan noemen naar de maatstaf van zijn omvang: het woningvraagstuk. Hiervoor geldt echter dat de oplossing in beginsel duidelijk is en een zekere tijd zal kosten, omdat het nu eenmaal moeilijker is op te bouwen dan af te breken, en ook al kan men over het tempo nog enigermate van mening verschillen, voor de allernaaste toekomst kan daar niet veel aan gewijzigd worden en maakt het voor het probleem ook niet al te veel uit. Ook hier dus beslissingen op iets langere termijn, die het hoofdgewicht hebben.

Er is voorts een zekere sociale spanning. Men zal zorgvuldig moeten zijn in het betrachten van de sociale rechtvaardigheid bij alle maatregelen, die men verder zal ontwerpen. Er bestaat onmiskenbaar het gevoel dat door de geleide loonpolitiek de bal iets te ver ten nadele van de werknemers is gerold, zonder dat dit gevoel geheel juist behoeft te zijn. Er is echter gevoeligheid over deze zaak. Mogelijk zal in de richting van het verschaffen van een zeker medebezit van nieuwe investeringen aan werknemers een compensatie voor deze gevoeligheid kunnen worden verkregen. Ook is het met de ouderdomsvoorziening nog niet naar wens gesteld en ligt daar eveneens een mogelijkheid van compensatie. Beide onderwerpen zijn op het ogenblik bij de Sociaal-Economische Raad in studie en geen regering zal iets willen ondernemen zonder deze graadmeter van de publieke opinie eerst te hebben afgelezen.

Hetzelfde geldt in zekere zin voor een derde onderwerp, dat bij de S.-E.R. eveneens in behandeling is, n.l. dat van de huren. Hier komen wij echter reeds typisch op een vraagstuk dat ook in sterke mate een vraagstuk van de lange baan is. Niet, omdat de huurverhoging thans weer op de lange baan zou mogen of kunnen worden geschoven. Wel, omdat kennelijk het uiteindelijk evenwicht op deze markt nog zo ver verwijderd is van de huidige situatie, dat er eenvoudig niet aan te denken valt het met één slag op te lossen. Naast het vraagstuk van de huren ligt dat van de pachten, eveneens onlangs op de helling genomen. Een fundamentele vraag die men bij de behandeling dezer beide vraagstukken niet uit de weg kan gaan is de reeds oude vraag: hoe staan wij tegenover inkomsten genoten uit bezit in het algemeen en uit bijzondere vormen van bezit? Zal men aan de bestaande uitholling van het bezit een meer harmonische en economisch doelmatige vorm en omvang weten te geven?

Zijn er dus inderdaad wellicht geen dringende vraagstukken in de zin van vraagstukken van grote omvang, die om directe afdoening vragen, er zijn wel degelijk grote economische vraagstukken op te lossen, doch het zijn voor het merendeel vraagstukken van langere adem. Dit geeft ze echter juist het bijzondere aspect, waardoor zij tot toetssteen van een nieuwe regering kunnen worden. Een probleem, ook zelfs wanneer het van grote omvang is, dat zich eerst op lange termijn doet voelen, kan omzeild worden gedurende enige tijd, zonder dat zich dat onmiddellijk wrekt. Slechts wie niet bevreesd is zulke grote vraagstukken onder de ogen te zien, zal er toe komen ze aan te pakken, ook wanneer dat nog niet onmiddellijk nodig is. Deze verwachting mag men van de nieuwe Regering koesteren.

Het vraagstuk waarop wij doelen kan aangeduid worden als dat van de toekomstige structuur onzer volkshuishouding. Structuur in de meest uiteenlopende zin. Om te beginnen: hoe moeten wij onze export en onze industrialisatie aanpassen, om voor een snel groeiende bevolking een groeiend welvaartspeil te bereiken in een wereld die langzamerhand een minder geprivilegieerde positie aan de Westeuropese landen schenkt? Zijn wij reeds ver genoeg gegaan in het verbeteren der kwaliteit onzer producten en kan de Regering hierbij nog een zekere rol vervullen? Zijn wij reeds ver genoeg gegaan in typenbeperking, samenwerking bij de productie en de export en heeft de Regering hier nog een stimulerende taak? Is er ten aanzien van de scholing onzer arbeiders, de beroepskeuze en de daarbij bestaande vooroordelen nog meer te doen? Moet in verband daarmee de loondifferentiatie vergroot worden?

Van bijzondere betekenis in dit verband is de vraag van de financiering der hoge investeringen, die in het ontwikkelingsplan van ons land een plaats moeten vinden. Sedert enige jaren reeds is het vraagstuk, m.n. door de Herstelbank, aan de orde gesteld: zal bij de tegenwoordige inkomensverdeling en belastingdruk voldoende aanbod van risicodragend kapitaal optreden? Zal bovendien de belastingstructuur niet een hindernis zijn voor de ontwikkeling van de efficiency? De ook reeds bekende kwestie van de neiging om op bepaalde uitgaven minder zorgvuldig toe te zien, „omdat de fiscus toch de helft betaalt”, ligt hier vlak naast. Dit gehele complex van vraagstukken zal moeten worden gezien. Het is daarbij niet bij voorbaat zo gesteld dat de enige oplossing een teruggaan tot vroegere tijdperken zou inhouden. Wat wel nodig is, is echter dat de behoefte aan kapitaal zorgvuldig onderzocht wordt, gesplitst naar de aard dier behoefte en dat omtrent de invloed van het belastingsstelsel op de efficiency nader onderzoek wordt verricht. Zouden de nadelige invloeden zo groot

zijn als door ettelijke competente beoordelaren wordt gemeend, dan ligt in het onder de ogen zien van dit vraagstuk zeker een der belangrijkste taken van de nieuwe Regering.

Naast deze, laten wij zeggen, materiële en quantitative vraagstukken van onze toekomstige structuur liggen de organisatorische, de sociale en de kwalitatieve. Wij raken hier grensgebieden van het economische; het zou evenwel van kortzichtigheid getuigen, indien ze niet werden onderkend ook door hen die slechts economische verantwoording menen te dragen. Kort na de bevrijding is er behalve van herstel, veel gesproken van vernieuwing. Deze vernieuwing heeft ten dele zeker reeds vorm aangenomen. Er is bijv. in de sociale sector een grondige wijziging opgetreden. Wij behoeven daarop thans niet terug te komen. De vernieuwing is echter zeker nog niet een afgerond geheel. Nog belangrijke „gebouwen” staan slechts in de steigers. Natuurlijk denken wij hier in de eerste plaats aan het gebouw van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie (P.B.O.). Het zal de niet eenvoudige taak zijn van de toekomstige Regering er op toe te zien, dat het gebouw een harmonisch geheel wordt, dat de omgeving niet te veel overheerst. Of in althans iets duidelijker woorden, het goede midden zal moeten worden gevonden tussen een noodzakelijke coördinatie en een ongewenste monopolisatie. Ook op het stuk van onderwijs is slechts een eerste begin gemaakt. Hier kan men zelfs zeggen dat ons land een achterstand heeft in te halen.

Misschien de meest belangrijke vernieuwing, waarop wij moeten hopen, is een vernieuwing in internationaal opzicht. De tijd is voorbij dat de taak van een Nederlandse Regering zich kon beperken tot de lotgevallen van het Rijk. Iedere regering is thans medeverantwoordelijk voor het lot van de internationale gemeenschap en om nu maar dicht bij huis te blijven, de Nederlandse Regering is medeverantwoordelijk voor het lot van West-Europa. Men behoeft geen pessimist te zijn om niettemin onvoldaan te zijn over de wijze waarop, elders en hier, de Europese samenwerking wordt gespeeld. Zij wordt veel meer gekenmerkt

door een wat bekrompen wederzijdse vliegenafvangrijdan door de grote blik van Europees ingestelde staatslieden. Deze laatste zijn helaas verre in de minderheid. Het zou niet voor het eerst zijn wanneer de geschiedenis een dergelijke vorm van „samenwerking” verloochende. Meer visie, meer loyale uitvoering vande in ternationale samenwerking zal dringend nodig zijn.

Wij hebben slechts problemen gesteld, geen oplossingen gegeven. Wij hebben dus een te gemakkelijke weg bewandeld. Toch weet ieder dat het goed stellen van het vraagstuk voor het oplossen daarvan een essentiële stap is. Er zal gelegenheid genoeg zijn op bepaalde oplossingen terug te komen.

Een nieuwe Regering.... een nieuwe taakstelling

*Uit de gezichtshoek van de
Partij van de Arbeid*

Een weergave in kort bestek, van wat de inhoud zal moeten vormen van het toekomstige regeringsprogramma loopt gevaar een kaleidoscopisch beeld te geven van een aantal thans levende wensen en verlangens. Wij zullen ons in het onderstaande tot het strikt economische beperken en willen daarbij volstaan met enkele hoofdpunten aan te stippen, welke soms wel, soms niet met elkaar in verband staan. Toen na de bevrijding een nieuwe Regering optrad, was het vraagstuk van het economisch herstel tezamen met de politiek van sociale zekerheid het kernpunt waarop zich het economische en financiële beleid richtte.

Volledige werkgelegenheid.

De nieuwe Regering, die straks zal optreden, zal het accent van het regeringsbeleid anders dienen te leggen. Zonder te willen beweren, dat het economisch herstel reeds volledig is bereikt of dat ten aanzien van de sociale zekerheid geen taak meer voor een komende Regering zal zijn weggelegd, vragen toch andere punten in meerdere mate de aandacht.

Kernpunt van een nieuw regeringsprogramma zal o.i. ditmaal dienen te zijn *de handhaving en uitbreiding van de werkgelegenheid.*

De samenhang, die er tussen de noodzaak tot het in evenwicht brengen van de betalingsbalans en de eisen, die het op peil houden van de werkgelegenheid stelt, is, zal daarbij in onderling verband moeten worden bezien.

Voor het eerst na de oorlog is de vraag actueel of, gegeven het gunstige verloop van de belastingopbrengsten, het vormen van conjunctuurrezerves niet mogelijk is. Tegen deze conjuncturele achtergrond moet o.i. het vraagstuk van belastingverlaging worden gesteld. De mogelijkheden daartoe zijn uit conjunctureel oogpunt beperkt. Daarnaast is een reorganisatie van het openbare werken beleid dringend gewenst. De spreiding van de openbare werken politiek over zes departementen (Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Ministerie van Wederopbouw en Volkshuisvesting, Ministerie van Binnenlandse Zaken, Ministerie van Landbouw en Voedselvoorziening en Ministerie van Economische Zaken) komt het resultaat van het beleid niet ten goede. Het onderbrengen van het openbare werken beleid bij één Minister, welke tevens het goedkeuringbeleid in handen dient te hebben, verdient ernstige overweging. Bezien vanuit een oogpunt van organisatie

en efficiency is de huidige toestand ondoelmatig. Zuiver economisch gezien zou een departementale reorganisatie gewenst zijn.

Voor het in werking treden van bepaalde maatregelen ter bestrijding van de werkloosheid moet een bepaald werkloosheidscijfer als thermometer gehanteerd worden, teneinde het kritische punt voor ingrijpen te bepalen. Met klem zouden wij er op aan willen dringen, het geheel van bevoegdheden van de Regering ten aanzien van het ingrijpen in de werkgelegenheid de vorm te geven van een machtigingswet. Dit heeft het voordeel, dat de Regering sneller afdoende kan reageren, wanneer het peil der werkgelegenheid dat vereist en alvast uitgaven kan doen zonder eerst de parlementaire goedkeuring af te wachten. De parlementaire controle komt tot zijn recht door een scherpe omschrijving van de machtiging met maxima voor de uit te geven bedragen en de verplichting tot het vragen van goedkeuring achteraf aan het parlement.

Een onderdeel van de werkgelegenheidspolitiek is het export- en industrialisatiebeleid.

Exportbevordering.

Wat de exportbevordering betreft is het niet uitgesloten, dat er in de „short run” een zekere tegenstelling met een consequente politiek van volledige werkgelegenheid kan ontstaan. Het moge waar zijn, dat van uitbreiding van de export een gunstig effect op de werkgelegenheid uitgaat, maar dit effect is pas merkbaar op lange termijn, terwijl het volkomen willekeurig is of arbeidsextensieve dan wel arbeidsintensieve industrieën de gunstige gevolgen van de exportvergroting zullen ondervinden. In die tussentijd kunnen zich echter ernstige afzetmoeilijkheden op de binnenlandse markt voordoen.

Een tijdelijke ondersteuning van deze afzet door middel van koopkrachtinjecties moet mogelijk blijven. Ook de mogelijkheid van het tijdelijk handhaven van de werkgelegenheid door werkspreiding en korter werken met financiële bijstand van de Overheid moet open blijven.

Men make van de exportpolitiek geen dogma ten koste van de werkgelegenheid. In dit verband dient in het regeringsprogramma met de mogelijkheid van belastingverlaging (verlaging van de omzetbelasting en als uiterste middel verlaging van de loonbelasting), pensioenverhoging, versnelde uitkering van oorlogsschade e.d. rekening te worden gehouden. Deze maatregelen dienen slechts dan te worden overwogen, indien de werkloosheid in de komende winter zich zeer ongunstig zou ontwikkelen.

Gezonder dan de tijdelijke opvoering van het verbruik is het effect, dat van een verdere opvoering van de productie op de werkgelegenheid zou uitgaan. Vergroting van de productie als element van werkgelegenheidspolitiek heeft twee aspecten. Het heeft een exportkant en het heeft een industrialisatiekant. Ten aanzien van de export moeten de voorgestelde maatregelen van de exportnota zo spoedig mogelijk in de vorm van wetten het Staatsblad bereiken. Op onderdelen van de hier voorgestelde oplossing zal hier niet nader kritisch worden ingegaan. De algemene tendentie van de exportnota achten wij n.l. juist.

Industrialisatie.

Moeilijker ligt het vraagstuk van het voortschrijden van de industrialisatie. Er is op dit gebied een duidelijke kentering te bespeuren en wij geloven niet, dat straks bij het verschijnen van de nieuwe industrialisatienota zal blijken, dat ook dit jaar de industrialisatie bevredigend verlopen is en de gestelde taken zijn gehaald.

De moeilijkheden op dit gebied zijn gedeeltelijk van psychologische, gedeeltelijk van financiële aard. De duidelijk opgetreden kapitaalverliezen van enkele hoopgevende nieuwe industrialisatieprojecten hebben menig ondernemer de schrik om het hart doen slaan. De onzekere

economische toestand is geen gunstig klimaat voor industrialisatie.

Daarnaast is nog steeds geen bevredigende oplossing gevonden voor het verkrijgen van een voldoende aanbod van risicodragend vermogen voor nieuw te stichten ondernemingen. Terwijl bestaande ondernemingen door interne reservering nog wel tot uitbreiding via zelffinanciering weten te komen is het voor de man, die een „nieuwe” industrie wil gaan opbouwen praktisch onmogelijk voldoende risicodragend vermogen aan te trekken. Tegen het op de voorgrond plaatsen van een vrije emissiemarkt als remedie tegen deze kwaal met de daarmee gepaard gaande opheffing van de dividendstop hebben wij ernstige bezwaren. Juist in deze tijd kan de dividendstop conjunctuurmitigerend werken. Zij bevordert het intern sterk worden van de onderneming, hetgeen bij een conjuncturomslag een niet te verwaarlozen factor is. Daarnaast zijn wij niet overtuigd, dat de voorlichting op de emissiemarkt van dien aard is, dat de particuliere spaarder een helder inzicht kan krijgen in het investeringsbeleid, waardoor objecten, die het allereerst voor industrialisatie en het scheppen van werkgelegenheid van belang zijn, hun kansen dikwijls niet zullen krijgen. Ook de particuliere belegger heeft de neiging het zekere voor het onzekere te nemen en belegging in nieuwe industrieën is nu eenmaal altijd onzeker.

Vandaar, dat onze voorkeur uitgaat naar een ander systeem. Gegeven de grote reserveringen in bestaande ondernemingen enerzijds, en het gebrek aan risicodragend vermogen voor nieuwe industrieën anderzijds geven wij de voorkeur aan een beleid, dat het mogelijk maakt de ondernemingsreserves, risicodragend in nieuwe ondernemingen te beleggen, waarbij organen als de Herstelbank of de Participatiemaatschappij zo nodig als transformator voor de omschakeling van vast rentedragend vermogen naar risicodragend vermogen kunnen worden ingeschakeld.

Het zelfde, nl. de overdracht van reserves aan andere ondernemingen, is op eenvoudiger wijze te bereiken door het verstrekken van belastingfaciliteiten, aan hen, die hun reserves aan de financiering van bepaalde nieuwe ondernemingen dienstbaar maken.

Wij achten het de taak van de nieuwe Regering aan het probleem van het verstrekken van risicodragend vermogen aan nieuwe industrieën in het regeringsprogramma alle aandacht te besteden.

Bezitsspreiding.

In de zelfde lijn als het bovenstaande ligt het vraagstuk van het verstrekken van arbeidersaandelen in de vorm van winstdeling. Het komt ons voor, dat de nieuwe Regering aan de mogelijkheden welke er in de winstdeling liggen in het kader van de industrie-financiering alle aandacht dient te geven. Onze voorkeur gaat daarbij uit naar een nationale vorm van winstdeling en investering van werknemerszijde boven de ondernemingsgewijze winstdeling. Want slechts een nationale winstdeling maakt het mogelijk gelden beschikbaar te krijgen voor de „nieuwe beginner” van een industrieel project, waar de ondernemingsgewijze winstdeling alleen de bestaande ondernemingen ten goede komt. Wil de investering in Nederland tot haar recht komen, dan is het dus noodzakelijk, dat de mogelijkheden welke er in de onderneming zijn om het inkomen van de werknemer te verhogen in de eerste plaats de vorm krijgen van uitkering van aanspraken op geïnvesteerd vermogen.

In dit kader past de handhaving van de gebonden loonpolitiek met dien verstande, dat verder voortgeschreden wordt op de weg naar grotere loondifferentiatie en wegvallen van detailbemoedienis met de lonen. Een vrij laten van de lonen zou echter in strijd komen met het streven, meer geld voor investering beschikbaar te krijgen. Dit betekent niet, dat een loonsverhoging zal zijn te ontgaan, wanneer de huurverhoging in werking zal treden. Het

nieuwe regeringsprogramma zal zich duidelijk over dit verband hebben uit te spreken, waarbij aan een huurbelasting niet zal zijn te ontkomen.

Publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie.

Van geheel andere orde, maar toch ook in het regeringsprogramma op zijn plaats, is een duidelijke uitspraak met betrekking tot de gang van zaken de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie betreffende. Het wegvallen van de organisatie Woltersom doet een vacuum ontstaan. Het gevaar hiervan wordt duidelijk, wanneer men beseft, dat de komende Regering in haar vierjarige (of kortere) regeringsperiode naar alle waarschijnlijkheid het vraagstuk van de conjunctuuromslag op haar weg zal ontmoeten. Wanneer er dan geen organen zijn, die de noodzakelijke maatregelen zullen kunnen nemen, dreigt het gevaar „van bovenaf” geregeerd te worden. Het regeringsprogramma dient in dit verband de instelling van enkele productieschappen met name aan te kondigen, terwijl uit het programma de bereidheid moet blijken om ook enkele bedrijfschappen, waarvan de instelling urgent is, bij voorstel van wet bij de kamer aanhangig te maken.

Terugslag in de conjunctuur dreigt ook wanneer over enkele jaren de fase van opbouw van de defensie zal overgaan in stabilisatie van de defensie. Reeds thans is het nodig zich hierop voor te bereiden en de nieuwe Regering heeft tot taak dit vraagstuk onverwijld in studie te nemen en ook internationaal aanhangig te maken.

Europese integratie.

En zo komen wij ten slotte te spreken over de zeer belangrijke internationale paragraaf in een nieuw regeringsprogramma. Ook op dit gebied eerst een opmerking van organisatorische aard. De nieuwe Regering zal zich ernstig hebben te bezinnen op de noodzaak om eenheid te brengen in het buitenlands economisch beleid. Op dit gebied liggen er op departementaal vlak tal van competentiekwesties, die slechts door een frisse reorganisatie

en juist vaststellen van de verantwoordelijkheden tot een oplossing gebracht kunnen worden. Op dit gebied doet zich een soortgelijke spreiding van verantwoordelijkheid voor als bij de behandeling van de werkgelegenheidsproblemen; alleen zijn het hier de Ministeries van Buitenlandse Zaken, Economische Zaken, Verkeer en Waterstaat, en Landbouw en Voedselvoorziening, die onderling aan het touwtrekken zijn.

Zien wij echter van deze organisatorische kwestie af, dan zal het regeringsprogramma zich moedig en duidelijk over de noodzaak van verdere integratie moeten uitspreken.

De Europese Defensie Gemeenschap en de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal eenmaal aanvaard zijnde, is stilstand of een traag voortgaan op deze weg voor Nederland eenvoudig dodelijk.

Een Europese Investeringsbank kan nauwelijks uitstel lijden omdat naast de Europese Betalingsunie de noodzaak van internationale financiering op lange termijn met de dag duidelijker wordt. Speciaal voor de conjunctuurpolitiek en de werkloosheidsbestrijding is dit van belang. De weg, gewezen in het bekende rapport over de „full employment” van de Commissie van de Verenigde Naties, is wat dat betreft duidelijk en uit het regeringsprogramma moet de bereidheid blijken om de spits hier af te bijten.

Daarnaast vraagt de Europese landbouwintegratie en de integratie van het Europese transport de volledige steun van de nieuwe Regering, terwijl een spoedig advies van een deskundige Staatscommissie over de hele „integratieproblematiek” (volgorde van integratie, het in elkaar grijpen van diverse integratieplannen enz.) de nieuwe Regering kan vrijwaren tegen een onbezonnen voortgaan, zowel als tegen hetgeen veel erger is, een niet doordacht streven naar behoud van het bestaande.

Ziedaar enige gedachten over inhoud en achtergronden van het economische programma van een nieuw te vormen Regering. Of hiermede alles gezegd is betwijfelen we. Sterker nog, we weten dat dit onvolledig is. Maar de hoofdzaken zijn het o.i. wel.

Gouda.

G. M. NEDERHORST.

Enkele economische desiderata voor de nieuwe Regering

*Uit de gezichtshoek van de
Katholieke Volkspartij*

Bij een bespreking van de economische desiderata van de nieuwe Regering moet ik mij, gezien de plaatsruimte, die beschikbaar is, beperken tot de hoofdzaken. De beschouwingen, die ik hier geef, zijn door mij gezien uit de gezichtshoek van de Katholieke Volkspartij, zodat, ofschoon ik mij op verschillend gebied een eigen interpretatie en een verdere detaillering en accentuering heb veroorloofd, aansluiting bestaat bij het gepubliceerde werkprogramma — verkiezingsprogramma (1952) van de K.V.P., alsmede bij het algemeen staatkundig programma van deze partij. Tegen deze achtergrond moet onderstaande beschouwing worden gezien.

Voorop zij gesteld, dat een in het verleden veel gemaakte scheiding tussen binnenlands en buitenlands economisch beleid niet juist lijkt. Een groot aantal factoren, die bepalend zijn voor het ten opzichte van het binnenland te voeren economisch beleid, zoals lonen en prijzen, industrialisatie en werkgelegenheid, hangt direct samen met de buitenlandse handel en met de betalingsbalans, ja sterker, de door Nederland te voeren handelspolitiek en het deviezenbeleid ten aanzien waarvan door internationale factoren veelal weinig bewegingsvrijheid bestaat, bepalen voor een groot deel het binnenlands economisch-politieke beleid.

Deze samenhang tussen het binnenlandse en buitenlandse economische beleid is in het recente verleden bijzonder duidelijk gebleken en daarom is het noodzakelijk voor een verdere beschouwing van de economische desiderata der nieuwe Regering iets nader hierop in te gaan. Het doel van de economische politiek moet zijn gericht op het scheppen van werkgelegenheid voor de beroepsbevolking (industrialisatie- en investeringspolitiek), op de gebruikmaking van de werkgelegenheid door een uitgebalanceerd intern economisch en monetair beleid en op het bereiken van een zo hoog mogelijk levenspeil voor het Nederlandse volk in zijn geheel.

De basis hiervoor vormt het nationale product, dat door het economische en monetaire beleid voornamelijk door indirecte middelen wordt verdeeld over investering, consumptie en export van goederen en diensten. Is het nationale product ontoereikend, dan moet of de consumptie dalen, of de investeringsactiviteit achterblijven bij de behoefte voor de werkgelegenheid of de export aan goederen en diensten onvoldoende zijn om hiermede de onmisbare importen en de kapitaaldiensten op in het buitenland geleend kapitaal te kunnen betalen dan wel een combinatie van deze mogelijkheden.

Verhoging van de werkgelegenheid en verhoging van

de levensstandaard eist, mede in het licht van de toenemende beroepsbevolking voor een klein en grondstoffenarm land als Nederland een stijgende invoer, die alleen gedeeltelijk en geleidelijk door importvervangende productie kan worden gecompenseerd. Zonder de mogelijkheid van betaling van deze importbehoeften zouden dus de werkgelegenheid en de welvaart dalen.

De critieke toestand van onze betalingsbalans in de eerste helft van het jaar 1951 geeft een duidelijk voorbeeld van deze wisselwerking tussen binnenlands en buitenlands economisch beleid. Ons land verkeerde in een uiterst zorgwekkende positie in de E.P.U. (rond 75 pCt van het quotum verbruikt) en de goud- en deviezenvoorraad was tot minder dan f 1 mrd geslonken. De Regering moest ingrijpen door de maatregelen, welke in haar programma van 17 Maart 1951 waren opgenomen. Het gestelde doel de export in verhouding tot de import te verhogen en de deviezenreserves weder aan te vullen, werd inderdaad bereikt. De invoer steeg in 1951 tot ruim f 8 mrd, een toename van 24 pCt tegenover 1950, terwijl de uitvoer in 1951 tot f 6,4 mrd opliep, een toename van 40 pCt tegenover 1950. Het dekkingspercentage, dat is het percentage van de invoer, dat door de uitvoer wordt gedekt, verbeterde hierdoor van 68 pCt tot 77 pCt. De verhoging van de deviezenvoorraad was weliswaar aanzienlijk, maar de reserves zijn nog steeds te zwak om aan een eventuele economische crisis het hoofd te kunnen bieden.

Ik wil niet beweren, dat deze op zichzelf gunstige ontwikkeling alleen werd bereikt door het regeringsprogramma. De gunstige ontwikkeling van een aantal internationale factoren leverde haar bijdrage. Door het ingrijpen, dat praktisch alleen langs indirecte weg geschiedde, werd een zware economische inzinking vermeden, hoewel men in de korte tijd niet er in slaagde de nodige sanering van de betalingsbalans te bereiken met vol behoud van investerings- en consumptiepeil en het lage percentage van werkloosheid van het voorjaar 1951.

Het grote doel voor 1952 en de volgende jaren is daarom de betalingsbalans sluitend te maken op een zo hoog mogelijk niveau om deze verliezen op korte termijn te kunnen compenseren. De Nederlandse Regering zal bij de tegenwoordige internationale toestand met ontwikkelingen rekening moeten houden, die zij niet kan beïnvloeden. De afzetmogelijkheden in bepaalde landen, die voor de Nederlandse producten van zo grote betekenis zijn, zoals Engeland en Frankrijk, zijn onstabiel door het eenzijdig instellen van restricties en verboden door deze landen, wanneer dit naar het oordeel van de betrokken Regering noodzakelijk wordt geoordeeld. Hiermede raken wij de afhankelijkheid van de interne Nederlandse economie ten opzichte van de economische toestand in andere landen en wordt duidelijk, dat het buitenlandse economische beleid ten nauwste is verbonden met, en zelfs in vele opzichten de grenzen bepaalt voor datgene, wat intern bereikbaar kan zijn.

Hoe staan wij nu ten opzichte van dit alles na 25 Juni j.l.? In verschillende publicaties en officiële stukken is reeds gewezen op de factoren, die de Nederlandse volkshuishouding in 1952 en later zullen beïnvloeden. Vast staat, dat de Regering zich opnieuw gesteld zal zien voor het vraagstuk van de betalingsbalans, het sluitend maken van het budget, de omvang der werkgelegenheid en het niveau van consumptie en investering. Naast op factoren van Nederlands beleid, die onze volkshuishouding beïnvloeden, zoals het voeren van een juiste monetair en budgetaire politiek (interne financiële stabiliteit, sluitende begroting ondanks hoge of zelfs verhoogde militaire uitgaven, een evenwichtige politiek ten opzichte van lonen en prijzen, de subsidiepolitiek, verhoging van de productie en een actieve werkgelegenheidspolitiek), dient op een aantal internationale factoren te worden gewezen, welke niet of slechts in geringe mate kunnen worden beïnvloed. In de

eerste plaats kan hier worden genoemd het verloop van het prijspeil op de wereldmarkt en de invloed van de internationale politieke ontwikkeling op de economische structuur (Korea). In de tweede plaats de afzetmogelijkheden van de Nederlandse producten in het licht van de koopkrachtontwikkeling in het buitenland en de ontwikkeling van de internationale conjunctuur. Ten slotte ware in de derde plaats hier te noemen het economisch en monetair beleid, dat in de verschillende landen in verband met het vraagstuk van de betalingsbalans en de opvoering van de landbouw- en de industriële voortbrenging wordt gevoerd. In de Memorie van Toelichting voor de begroting van 1952 leest men, dat de bewegelijkheid van de economische factoren vergroot is en dat mitsdien een slagvaardige politiek, een politiek van economische paraatheid, dient te worden gevolgd. Hoe juist dit ook moge zijn, men vergete niet, dat ook andere landen — terecht — deze paraatheid voor zich opeisen en daarmee zèer verstorend kunnen werken. Het buitenlandse economisch beleid van Duitsland, Engeland en Frankrijk geeft daarvan de laatste tijd maar al te duidelijke bewijzen. Het is dan ook noodzakelijk naar middelen te zoeken om naast het nationale belang ook het gemeenschappelijk belang tot zijn recht te doen komen. Dit kan m.i. langs tweeërlei wegen worden bereikt en wel door enerzijds een verdere coördinatie van de economische politiek met een aantal landen te bevorderen en de handelspolitiek te richten op het afsluiten van handelsverdragen op lange termijn, anderzijds door het bevorderen van grotere, geïntegreerde, eenheden ten aanzien van voortbrenging en afzet. Op beide punten zal hieronder nader worden ingegaan.

Een land zal op den duur nimmer méér kunnen consumeren dan het produceert! Tijdelijk kan het wel reserves, die in enigszins liquide vorm bestaan, aanspreken, maar uiteindelijk is de hoogte van het nationale product de bepalende factor voor levenspeil en investeringsvermogen. Productieverhoging is dus primaire eis. Voor Nederland dringt dit des te meer, gezien de steeds groeiende bevolking. De normale groei van de beroepsbevolking kan worden gesteld op rond 45.000 personen per jaar. Rekent men met een emigratie van ca 20.000 beroepsbeoefenaren, dan resteert een aanwas van 25.000 personen, die additioneel in Nederland tewerk dienen te worden gesteld. Ingevolge het feit, dat de bevolkingsdichtheid in ons land zo is toegenomen, is de afhankelijkheid van zijn welvaart van het internationale ruilverkeer groter geworden. Zeer duidelijk wordt door de Minister van Economische Zaken in zijn nota inzake de exportpolitiek dd. 31 Maart 1952 het verband gelegd tussen productieverhoging en actieve industrialisatiepolitiek enerzijds en werkgelegenheid en exportverhoging anderzijds. Inderdaad bestaat er voor Nederland een toenemende noodzaak tot exportvergroting. Naar mijn mening zullen echter, naast de in de hierbedoelde nota genoemde middelen, verdergaande en deels nog andere maatregelen moeten worden genomen teneinde de export bij het bedrijfsleven meer aantrekkelijk te maken. Bij het streven naar een vergroting van de afzet van het Nederlandse product in het buitenland dient een duidelijkere politieke conceptie als Kabinetpolitiek te worden aanvaard ten opzichte van de economische en politieke integratie dan in het verleden het geval was. Ik denk hierbij speciaal aan de Europese eenheid. De voordelen van de economische eenheid zijn evident en vinden impliciet hun erkenning in het werkprogramma van de K.V.P., waarin een versnelde economische integratie voor alle daarvoor in aanmerking komende gebieden als noodzakelijk wordt gesteld. Door middel van specialisatie der productie en verbetering der arbeidsdeling stijgen de productie en het levenspeil. Hiermede wordt het mogelijk gemaakt de betalingsbalans ten aanzien van de rest van de wereld in evenwicht te brengen onder het nastreven en handhaven van een hoog en stabiel peil der werkgelegenheid. Door de kostprijsverlaging

verbetert de concurrentiekracht ten opzichte van derde landen en wordt de positie als verbruiker van grondstoffen versterkt. Tevens is een meer efficiënte bestrijding mogelijk van de gevolgen van crisis- en schaarsteperiodes (gemeenschappelijke conjunctuurpolitiek) en ontstaat ten slotte de zo zeer gewenste grotere stabiliteit.

Ik moet hier op enkele punten met betrekking tot de gemeenschappelijke markt dieper ingaan. Het kenmerk van de gemeenschappelijke markt is niet alleen een vrij goederen- en dienstenverkeer (geen contingentering, geen invoerrechten en geen beperking van het betalingsverkeer). Er is meer. Wil men werkelijk een maximale productieprestatie in de ruimste zin van het woord bereiken en stabiele economische en sociale verhoudingen garanderen, dan zal een aantal spelregels dienen te worden opgesteld, die door een ieder op de gemeenschappelijke markt moeten worden aanvaard. Ik moge hier enkele noemen, die ook in het Verdrag voor de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal zijn gevolgd. Het zijn als het ware de nieuwe rechtsnormen, die de grondslag vormen van de nieuwe internationale rechtsorde:

- a. verbod van discriminatie ten aanzien van verbruikers of gebruikersgroepen;
- b. in beginsel verbod van subsidiëring;
- c. verbod van afspraken, welke zijn gericht op vaststelling van prijzen, op controle of beperking van de productie of de verdeling van de markt; verbod van machtsmisbruik dient daarnaast eveneens te worden tegengegaan (concentratie van bedrijven).

Wil een dergelijke gemeenschap echter goed functioneren, dan zal aan een aantal voorwaarden moeten worden voldaan. Allereerst is noodzakelijk een gemeenschappelijk handelspolitiek beleid ten opzichte van derde landen te voeren, in het bijzonder tegenover die gebieden, wier valuta als schaars moet worden aangemerkt. Een verschillend handelspolitiek regiem van de deelnemende landen ten opzichte van het buitenland zou onberekenbare en ongewenste verschuivingen ten gevolge hebben door de vrije doorlevering binnen de gemeenschappelijke markt. In de tweede plaats zal een monetair verkeningsstelsel dienen te worden ontwikkeld, waarbij de valuta's der deelnemende landen blijvend convertibel zijn. In de derde plaats zal een coördinatie van het interne monetaire en fiscale beleid zo goed mogelijk dienen te worden doorgevoerd.

Het is bekend, dat in brede kringen wordt gedacht en gewerkt aan een uitbreiding van de gemeenschappelijke markt in Europa en dat men de overtuiging is toegedaan, dat deze niet beperkt mag blijven tot de Gemeenschap voor Kolen en Staal, in afwachting, of hiermede inderdaad de beoogde resultaten worden bereikt. De voorbereiding van de gemeenschappelijke markt voor agrarische producten en de integratie van het verkeer zijn inmiddels reeds aangevangen. Deze politiek, zoals boven gesteld, is voor Nederland noodzakelijk. Het werkprogramma van de K.V.P. zegt dan ook, dat naast een snel totstandkomen van de Economische Unie der Benelux-landen, een samenwerking noodzakelijk is in supra-nationaal en internationaal verband, op de voet van gelijkwaardigheid van alle betrokken landen.

De vraag, welke zich hierbij voordoet, is, of functionalistisch dan wel constitutionalistisch moet worden verder gewerkt. Is het juist de integratie per bedrijfstak voort te zetten en geleidelijk aan de soevereiniteit uit handen te geven met een gelijktijdig ontstaan van organen, waaraan het beleid en het toezicht in de betrokken branche worden toevertrouwd? Of moet zo spoedig mogelijk een juridisch-staatsrechtelijke conceptie worden voorbereid teneinde het gebouw van een verenigd Europa op federatieve grondslag op te trekken om eerst later tot een verdere economische integratie over te gaan? De constitutionalisten zeggen, dat de praktijk laat zien, dat de eenzijdige sector-

gewijze integratie vast loopt. De functionalistische integratie alléén — en dit lijkt mij juist — is inderdaad gedomd dood te lopen. Moet men dan zeggen, dat thans de aanpak constitutioneel moet geschieden? Een feit is, dat dit thans een punt van reële politiek is geworden. Immers, in Straatsburg is onlangs besloten het overleg om tot een politieke integratie te komen, spoedig te openen. Ik moge echter op een ernstig gevaar wijzen. Met erkenning van de noodzakelijkheid, dat thans aan de Europese samenwerking ook een politieke basis wordt gegeven, mag dit niet betekenen, dat de economische integratie wordt losgelaten. Een dergelijke procedure zou ernstige gevolgen kunnen hebben voor de Nederlandse economie. Nederland heeft dringend expansie nodig en kan deze voor het overgrote deel slechts verzekerd zien door het bevorderen van de gemeenschappelijke markt. Deze politiek behoort één van de grondslagen te zijn van het nieuwe regeringsprogramma. Naar mijn mening verdient het daarom aanbeveling, dat het nieuwe Kabinet zich uitspreekt zijn medewerking niet aan de politieke integratie, die op zichzelf noodzakelijk is, te onthouden, mits één en ander conditioneel wordt gesteld in die zin, dat slechts tot een politieke éénwording van Europa kan worden overgegaan, indien tegelijkertijd de verdere economische en monetaire integratie als verplichting der deelnemende landen wordt aanvaard.

Bij het door mij genoemde tweede middel, t.w. een verdere economische coördinatie, staat de verruiming van het handels- en betalingsverkeer op de voorgrond, welk punt dan ook als desideratum duidelijk door de K.V.P. is gesteld. Het betreft zowel het opheffen van kwantitatieve restricties als een gecoördineerde actie tot verlaging van de invoerrechten.

De aan de wisselbaarheid van de Europese valuta verbonden voordelen zijn voldoende bekend. Zéér uitvoerig is dit punt in de Deviezennota van 2 Mei II. door de Minister van Financiën toegelicht. Weliswaar wordt de E.B.U. per 1 Juli verlengd, maar duidelijker dan ooit bleek de betekenis van het Europese dollarkort voor de convertibiliteit der Europese valuta. Zolang dit dollarkort niet is opgelost, kan nimmer een bevredigende regeling in het Europese handels- en betalingsverkeer worden verkregen. Het is echter geen Europees probleem alleen! Ook de Verenigde Staten zullen door een direct hierop gerichte actieve handels- en betalingspolitiek het dollarkort belangrijk moeten terugbrengen. Zolang de Amerikaanse handelspolitiek een sterk protectionistisch karakter draagt en dus niet principieel wordt gewijzigd, kan de oplossing niet worden gevonden, met alle erkenning voor de militaire en economische hulp, die door de Verenigde Staten aan Europa is en hopelijk nog wordt verstrekt. „Trade rather than aid”, formuleerde onlangs op kernachtige wijze de Britse Kanselier van de Schatkist de huidige dollarimpasse!

Voor Nederland is een integratie juist voor het dollarprobleem van grote betekenis. De Nederlandse industrie is aangewezen op een relatief hoog percentage aan dollargrondstoffen, zowel op het gebied van de voedselindustrie als elders. Daarentegen is de Nederlandse exportstructuur niet passend voor afzet op grote schaal in de Verenigde Staten. In een gemeenschappelijke Europese markt kan daarentegen mede worden geprofitteerd van de grotere mogelijkheden, die voor de partners op dit gebied bestaan.

Punten van praktische politiek zijn in dit verband verder nog de volgende:

1. bevordering van dollarsbesparende landbouw- en industriële voortbrenging resp. van dollarsbesparende aankopen (steenkolen, ijzer- en staalvoortbrengende industrie, electro-technische industrie, brood- en voedergranen en andere landbouwproducten);
2. opvoering van de dollarsopbrengende productie en het creëren van maximale faciliteiten hiervoor;

3. maximaal in dienst stellen van de Amerikaanse hulpverlening voor de betalingsbalans („off-shore” en de zgn. „defence support”);
4. bevorderen van multilaterale betalingsregelingen, waardoor het mogelijk wordt bepaalde dollaroverschotten van overzeese landen in te ruilen tegen overschotten in niet E.B.U.-valuta.

Overziet men de economische, financiële en sociale paragrafen van het programma van de K.V.P., dan is het geen vraagpunt, welk economisch stelsel voor de toekomst als het meest wenselijke wordt beschouwd. Duidelijk blijkt, dat een het beleid bepalande centrale planning en een door de Overheid gedirigeerde economie niet in het K.V.P.-programma tot uitdrukking komen. Daarvoor wordt te veel waarde toegekend aan de grondbeginselen, die in de inleiding van het programma zijn opgenomen, een hecht fundament verschaffende voor duurzame vrijheid en welvaart, die met vereende krachten voor Overheid en burgerij moeten worden beschermt en tot ontwikkeling gebracht. Dit betekent echter niet, dat een absolute vrijheid, een terugkeer tot de liberale beginselen van de vorige eeuw, als mogelijk of gewenst wordt gezien. Zeer zeker niet. Op velerlei gebied en onder veelvuldig voorkomende omstandigheden is de vrijheid terwille van hogeliggende belangen aan banden gelegd, hetzij dat door een bepaalde groep de belangen van die groep zelf worden behartigd, hetzij, dat de Overheid op gronden van het algemeen belang de leiding neemt of toezicht uitoefent. Ik zou daarom, met handhaving van het grondbeginsel van de persoonlijke vrijheid en de persoonlijke verantwoordelijkheid het meest gewenste economische stelsel, zoals dit in het K.V.P.-programma tot uitdrukking is gebracht, willen aanduiden met de benaming van „gecontroleerde vrijheid”. De mate van controle is daarbij afhankelijk van de omstandigheden van tijd en plaats, maar het ingrijpen van gemeenschap of Overheid, zowel nationaal als internationaal, kenmerkt zich steeds door de bescherming van hogere belangen, waarvoor het strikt individuele zal moeten wijken. Ook het Verdrag van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal kent vele bepalingen, welke een rechtstreeks ingrijpen in het beleid van de ondernemingen mogelijk maken. Zij hebben betrekking op investeringen, prijzen, samenwerking tussen ondernemingen, lonen en vervoerscondities. Maar ook beschikt de Gemeenschap tegenover ondernemingen over speciale bevoegdheden teneinde evenwichtsverstoring in het marktmechanisme te voorkomen of te bestrijden. Dit ingrijpen betreft de productie, afzet en de prijzen.

Het K.V.P.-programma houdt het midden tussen een liberale en een planmatige economische politiek. Karakteristiek voor zijn programma is de gecontroleerde vrijheid, welke volstrekt in overeenstemming is met de eisen van deze tijd.

In het bovenstaande is slechts een greep gedaan uit enkele problemen, waarvoor de nieuwe Regering zich zal zien gesteld. Gebrek aan plaatsruimte liet nu eenmaal niet toe andere aspecten van het economisch beleid in de periode na 25 Juni jl. aan een meer grondig onderzoek te onderwerpen.

Samenvattend kom ik tot de volgende formulering van enkele belangrijke desiderata voor de nieuwe Regering op economisch gebied, ten aanzien waarvan echter niet op volledigheid aanspraak wordt gemaakt.

1. Voorop sta de verhoging van de werkgelegenheid en de welvaart. Dit zal het centrale punt moeten zijn van het nieuwe regeringsprogramma.
2. Een maximale opvoering van het nationale product is noodzakelijk. In dit verband is een krachtige voortzetting van de industrialisatiepolitiek geboden, vóór alles in dienst van een verhoogde afzet van het Nederlandse pro-

duct in het buitenland teneinde een sluitende betalingsbalans bij een zo hoog mogelijk welvaartspeil mogelijk te maken.

3. Efficiënte bestrijding van eventueel optredende of dreigende werkloosheid vereist de volle aandacht. Speciaal de woningbouw en de uitvoering van openbare werken komen hiervoor in aanmerking.

4. Een sluitend budget is noodzakelijk teneinde niet het evenwicht tussen koopkracht en goederenaanbod te verstoren. De dekking van eventueel verhoogde militaire uitgaven zal door bezuinigingen op overige uitgaven en niet door verdere belastingverhoging moeten worden gevonden.

5. De loon- en prijspolitiek hebben ten doel een maximaal reëel loon te verzekeren. In hoeverre hier ingrijpen is geboden, is afhankelijk van de politieke en economische situatie in de wereld en de uitwerking daarvan op de Nederlandse economie. Speciaal op dit terrein zal de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie een grote taak hebben te vervullen.

6. Offers ten opzichte van het reële loon zijn niet nodig, indien de politiek van industrialisatie, exportvergroting en emigratie slaagt.

7. De noodzaak tot exportvergroting dient het buitenlands economisch beleid te blijven beheersen. Het is gewenst op verschillend gebied verdergaande faciliteiten aan exporteurs te bieden dan thans bestaan of in het vooruitzicht zijn gesteld. De belastingheffing ware in dit verband dienstbaar te maken aan het exportbeleid. Fiscaal-technische en handelspolitieke bezwaren behoeven niet zonder meer een beletsel te vormen om het gewenste doel te bereiken. Aanpassing op dit gebied lijkt allészins mogelijk. Een vermindering van de belastingen naar de winst dient te worden bevorderd. Vervroegde afschrijving bij de scheepvaart en de industrie is voor de Nederlandse deviezenpositie gewenst.

8. Een versnelde economische integratie tussen alle daarvoor in aanmerking komende gebieden is noodzakelijk. De bevordering van een Europese markt en van een hechte economische samenwerking in het kader van de Atlantische gemeenschapsgedachte zijn levensbelangen voor ons volk (zie K.V.P.-programma). Zonder het slagen van deze politiek met haar stabiliserende werking kan geen succes worden verwacht van een verdere industrialisatie en de zo noodzakelijke verhoging van de export.

De gemeenschappelijke markt:

- a. versterkt de positie van Nederland als exporteur van consumptieve eindproducten;
- b. betekent een sterk stabiliserend element tegenover schommelingen van de conjunctuur;
- c. zal niet beperkt mogen blijven tot enkele sectoren van het economisch leven. Politieke integratie is gewenst maar alleen aanvaardbaar, indien gelijktijdig de verdere uitbouw van de economische integratie als verplichting van de deelnemende landen wordt aanvaard.
9. Een snelle totstandkoming van de Economische Unie der Benelux-landen met inschakeling van het georganiseerde bedrijfsleven is noodzakelijk (zie K.V.P.-programma).
10. Op handelspolitiek terrein dient, naast hetgeen hierboven is gesteld, het beleid in het bijzonder op de volgende punten te blijven gericht:
 - a. verdere vrijmaking van het handels- en betalingsverkeer;
 - b. het afsluiten van handels- en betalingsovereenkomsten op lange termijn;
 - c. krachtige ondersteuning van de gemeenschappelijke politiek met andere landen ter verlaging van de protectionistische tarieven.
11. Teneinde aan de te verwachten moeilijkheden ten aanzien van werkgelegenheid en betalingsbalans tijdig

en efficiënt het hoofd te kunnen bieden, dient in concreto meer dan zulks wellicht in het verleden het geval was, duidelijkheid te bestaan over de weg, die moet worden gevolgd en de middelen, die moeten worden aangewend. Duidelijkheid is hierbij een eerste vereiste, waarbij niet alleen een oplossing op korte termijn moet worden gevonden, maar ook verder in de toekomst dient te worden gezien.

Het kader, waarbinnen zich het hier voorgestane beleid zal moeten afspelen, geeft in grote lijnen het K.V.P.-

programma aan, waarin een economisch stelsel wordt voorgestaan, dat zowel wordt gekenmerkt door vrijheid als door gebondenheid.

Vrijheid is nodig voor de ontplooiing van de individuele krachten en het dragen van eigen verantwoordelijkheid. Gebondenheid is nodig, omdat in vele gevallen het algemeen belang of het groepsbelang leiding en toezicht van de Overheid resp. van de groep noodzakelijk maakt. Hiervoor zal steeds het individuele belang moeten wijken.

's-Gravenhage.

Mr P. A. BLAISSE.

Principiële economische politiek

*Uit de gezichtshoek van de
Anti-Revolutionnaire Partij*

De Redactie van dit weekblad verzoekt mij, op zeer korte termijn een beknopte beschouwing te geven over de eisen, waaraan naar mijn persoonlijke mening het economisch beleid der Nederlandse Regering in de komende jaren zou moeten voldoen. Ik meen althans, het verzoek der Redactie op deze wijze te mogen samenvatten. Ik ga er dus van uit, dat van mij niet wordt verwacht een gemotiveerde opsomming van concrete maatregelen, welke mijns inziens door de Regering in de naaste toekomst zouden moeten worden getroffen. Een dergelijke opdracht zou ik op zo korte termijn en in zo beknopt bestek onmogelijk kunnen uitvoeren. Ik wil slechts wijzen op enkele principiële aspecten der economische politiek, waarvan ik overigens niet wil beweren, dat zij in het verleden geheel uit het oog zijn verloren. Wel meen ik, dat de enkele punten die ik zal noemen, ook in de toekomst de speciale aandacht waard zijn. Naar volledigheid streef ik uiteraard niet: ik bepaal mij tot enkele grote lijnen.

Het opstellen van serieuze, concrete plannen voor het politieke beleid lijkt mij in verschillende opzichten een hachelijk ondernemen. Immers, daarbij vergist men zich gemakkelijk in het karakter der politiek als zodanig, waaraan een element van zoeken en tasten, van behoedzaam voorwaarts schrijden, van opportuniteit en intuïtie eigen is. Politiek is allereerst een zich confronteren van een volk met de veranderingen die voortdurend in het levensmilieu van dat volk optreden, en met de veranderlijke opvattingen en inzichten die in dat volk leven; vervolgens ook het nemen van beslissingen teneinde de vooruitgang van het volk te dienen, rekening houdend met de lotgevalen van het volk en met de resultaten van het politiek gesprek. Hieruit volgt mijns inziens, dat politiek niet zonder meer een kwestie is van rationeel overleg, maar ook een zaak van levenskunst en levenswijsheid.

Natuurlijk wil ik hiermee niet ontkennen, dat insiders uit het politiek bedrijf soms met zeker mate van nauwkeurigheid kunnen voorspellen, welke maatregelen van politiek beleid in de naaste toekomst noodzakelijk zullen blijken, terwijl zij voorts kunnen analyseren, welke maatregelen tot de mogelijkheden behoren. Wetenschappelijk inzicht kan tot de nauwkeurigheid van zulke voorspellingen en analyses een belangrijke bijdrage leveren. Dat in principe de mogelijkheid van politieke prognose bestaat, is een zeer gelukkige omstandigheid, aangezien anders de opstelling van een politiek programma onmogelijk zou zijn: de politiek zou in machteloze improvisatie vastlopen en de nationale vooruitgang niet kunnen dienen. Maar dit neemt niet weg, dat wij bij de opstelling van een politiek programma het gevaar lopen, in een eenzijdig rationele conceptie te vervallen.

Zulks niet het minst vanwege de bij iedereen bestaande neiging, deze conceptie te baseren op één of enkele aspecten van het te voeren beleid, met verwaarlozing van andere.

Zowel bij de vaststelling van wat als noodzakelijk onderdeel van het beleid moet worden aangemerkt, als bij de keuze uit de openstaande mogelijkheden, laten wij ons gemakkelijk leiden door een bepaalde vooringenomenheid. Dit gevaar is vooral groot, wanneer het uitgangspunt der redenering wordt gezocht in een bepaalde sector van het te voeren beleid, of wanneer de probleemstelling daartoe wordt beperkt, gelijk thans, nu het economisch beleid speciaal aan de orde is. Ik zou als eerste eis, die mijns inziens aan het economisch regeerbeleid moet worden gesteld, willen beschouwen, dat het zich onttrekt aan specialistische vooringenomenheid en zich kenmerkt door werkelijkheidszin en gezond opportunisme.

Het zal misschien verwondering wekken, dat een beschouwing over „principiële” economische politiek aanvangt met een pleidooi voor opportunisme en een waarschuwing tegen dogmatisme. Toch kan hier slechts bij oppervlakkige waarneming van tegenstrijdigheid worden gesproken. De wenselijkheid van aansluiting bij het historische gegeven zou ik als een funderend beginsel van elke politieke gedragslijn willen aanmerken. Vooruitgang is niet te bewerkstelligen door inopportuun handelen. Hoewel elk weldenkend mens dit voetstoots zal toegeven, lijkt het mij van voldoende belang, hierop bij deze gelegenheid te wijzen. Immers, juist op economisch gebied wordt tegenwoordig het ene plan na het andere aan de orde gesteld. Op zichzelf is dit geen ongezond verschijnsel: zonder planmatigheid ontbreekt ook de vastheid in het beleid. Maar het is dringend nodig, dat elk plan zorgvuldig op zijn realiseerbaarheid wordt getoetst, en de soepelheid van het beleid onder alle omstandigheden wordt gehandhaafd. Het is verkeerd, al te spoedig te zwichten voor voldongen feiten, doch het is gevaarlijk, al te spoedig nieuwe voldongen feiten te scheppen, die de wijsheid van het verder handelen aan banden leggen.

Een principiële economische politiek heeft dus traditionalisme en radicalisme beide te ontlopen, bij haar streven naar nationale vooruitgang. Zij kent evenwel ook maatstaven ter beoordeling van de inhoud van het vooruitgangsideaal. Allereerst moet ik hier denken aan de wenselijkheid die mijns inziens vandaag aan de dag bestaat, tot accentuering van de solidariteit binnen de onderneming en binnen de bedrijfstak. Hoewel er de laatste tijd in dit opzicht een zekere verbetering is te bespeuren, leven wij, naar mij wil voorkomen, nog al te zeer onder de invloed van de oude opvatting van solidariteit, namelijk die van klasse-solidariteit. Ik geloof, dat aan de verwaarlozing van de idee der bedrijfs- of arbeidssolidariteit zo spoedig mogelijk een eind moet komen. Het besef, dat degenen die in een bepaald bedrijf, respectievelijk in een bepaalde bedrijfstak werkzaam zijn, niet elkaars natuurlijke vijanden zijn, doch een gemeenschappelijke cultuurtaak hebben, en daar-

voor een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid dragen, moet sterker tot het bewustzijn doordringen. Hoewel al weer velen zullen denken aan het intrappen van een open deur, meen ik toch goed te doen, wanneer ik in dit verband op wat ik wil noemen het beginsel der gemeenschap, der solidariteit, de bijzondere aandacht vestig. Wij bevinden ons hier, naar mijn overtuiging, in de nabijheid van een van de zwakste plekken in de huidige samenleving, waaruit de zgn. cultuurcrisis, of zoals men ook zegt, het massaverschijnsel voor een groot deel moet worden verklaard.

Het wil mij van uitermate groot belang voorkomen, dat bij de opstelling van een programma van economische politiek en bij de uitvoering daarvan, met de noodzaak van bestrijding van het massaverschijnsel ernstig rekening wordt gehouden. Het vraagstuk van de opvoering der arbeidsproductiviteit bijvoorbeeld, houdt daarmee mijns inziens rechtstreeks verband. Immers, van de ondernemer, de beambte, de arbeider, die de zin van zijn arbeid niet langer onderkent, kan niet worden verwacht, dat hij in zijn arbeid zijn beste krachten ontplooit. Erkenning en waardering van de werknemer als medewerker aan een gemeenschappelijke taak binnen het bedrijf acht ik even noodzakelijk, als samenwerking tussen bedrijfsgenoten in de bedrijfstakgemeenschap waar gezamenlijke taken zijn te vervullen. Bij dit laatste moet enerzijds uiteraard rekening worden gehouden met de speciale verantwoordelijkheid van de ondernemer voor de instandhouding en bloei van zijn eigen bedrijf; anderzijds moet in het bedrijf, maar zeker in de bedrijfstak, ook begrip zijn voor de problemen der volksgemeenschap, waaraan ondernemers en arbeiders zich niet zonder meer mogen onttrekken.

Voor het economisch beleid der Regering heeft het voorgaande met name deze consequentie, dat de Regering bij voorkomende gelegenheden stelselmatig en nadrukkelijk een beroep dient te doen op de medewerking van de organisaties van werkgevers en werknemers. De zelfwerkzaamheid van bedrijven en bedrijfstakken moet zoveel mogelijk worden gestimuleerd, ook waar het aangelegenheden betreft, die het algemeen belang regaderen. Wel heeft de Overheid in bijzondere mate tot taak, voor het algemeen belang te waken. Zij moet uit dit oogpunt ook de gestie van het bedrijfsleven controleren. Maar zij wachte zich voor een streven, door middel van gedetailleerde rechtsvoorschriften tot een sluitend stelsel van publieke leiding van het economisch leven te geraken. Hoe groter het besef van gemeenschappelijke verantwoordelijkheid in de maatschappelijke kringen is, des te meer kan de publieke rechtsorde, als wier hoedster de Overheid-optreedt, overlaten aan de private rechtsvorming. Ik meen, dat hierin een belangrijke waarschuwing tegen een overhaaste uitbouw der publieke rechtsorde gelegen is. Immers, een bepaalde zone van het gebied der gerechtigheid (als ik mij zo uitdrukken mag) leent zich in het moderne maatschappelijke leven beter voor positivering door private dan door publieke kringen.

Dit neemt niet weg, dat de taak der Overheid ter handhaving der gerechtigheid ook in de maatschappij (het economisch leven) van grote betekenis blijft. Ook al zouden de resultaten van het economisch proces, zoals zij bij overheersing van een onbeperkt winststreven zouden uitvallen door particuliere economische leiding aanzienlijk worden verzacht, het is niet te verwachten, dat het particulier initiatief in voldoende mate de sociale rechtvaardigheid zou waarborgen. Overheidsingrijpen in het belang der sociale gerechtigheid acht ik beslist noodzakelijk, al zou ik het gewent achten dat de Overheid bij haar bemoeiingen op dit gebied zodanige middelen kiest, dat zelfwerkzaamheid der groepen mogelijk blijft, en de zelfverantwoordelijkheid dier groepen niet wordt weggenomen.

Ik kom thans tot het laatste principiële aspect van het

economisch beleid, dat ik mij voorstelde te noemen. Want de Regering, die naar vooruitgang wil streven heeft niet alleen open te staan voor de realiteit der gegeven historische situatie; zij heeft niet alleen solidariteit en rechtvaardigheid aan te kweken en te betrachten; zij moet uiteraard ook de typisch-economische functie der economische politiek steeds in het oog houden. Uit het feit, dat ik het economisch beginsel in dit artikel het laatst ter sprake breng, mag niet worden afgeleid dat ik het het laagst zou aanslaan. Het tegendeel is het geval: voor de economische politiek is het economisch beginsel het *leidend* beginsel. Ik heb echter gemeend, er speciale nadruk op te moeten leggen, dat het niet het alleen-heersend beginsel is, zelfs niet in een stelsel van economische politiek.

Het leidend beginsel der economische politiek houdt in, dat de arbeid van het volk gericht moet zijn op vermindering van het welvaartstekort, op bestrijding van de schaarste. In een reeks van verschijnselen werkt de schaarste zich op gecompliceerde wijze uit: prijsniveau, levensstandaard, productie, werkgelegenheid, geldsomloop, deviezenvoorraad enz. vertonen een karakteristiek beeld en verloop, in onderlinge samenhang, onder invloed van de schaarstefactoren. De economische politiek moet op deze samenhang en op dit verloop gericht zijn, teneinde de volkswelvaart te bevorderen.

Dit vooropgesteld zijnde, wil ik een speciaal punt accentueren, waarop mijns inziens wel eens te weinig licht valt. Het welvaartsbegrip is een merkwaardig begrip, waaraan men moeilijk houvast krijgt. Van welvaart zou men kunnen spreken, wanneer de gewenste levensstandaard kan worden bekostigd uit het inkomen. Naar hoe hoger levensstandaard men dan daarboven uit gaat streven, des te groter wordt het welvaartstekort. In dit begrip zit dus een bijzonder willekeurig element. Ik meen echter, dat een onbegrensde verhoging van de levensstandaard evenmin vermeerdering van levensvreugde behoeft te waarborgen, als een inkrimping van het verbruik aantasting van levensgeluk zou moeten betekenen. Ik bedoel hiermede nu niet dat de Overheid zich naar mijn mening niet zou behoeven te bekommeren om een bedreiging van de levensstandaard van het volk. Alleen reeds de stijging van het bevolkingscijfer eist stimulering van productie en export, bevordering van industrialisatie en emigratie. Maar wel zou ik het van belang achten, indien ook in de toekomst bij de economische politiek de mogelijkheid van inkrimping van het binnenlands verbruik, indien de nood ons is opgelegd, als een reële mogelijkheid wordt opengelaten.

Daar komt nog iets anders bij. Vermindering van schrille tegenstellingen in de verdeling van het maatschappelijk inkomen kan een eis van sociale rechtvaardigheid, hoge verbruiksbelasting op nutteloze of schadelijke luxeconsumptie een maatregel van gezonde verbruikspolitiek zijn. Maar al te straffe nivellering van reële inkomens, en belastingheffing van gebruiksartikelen en diensten, die in het culturele leven van het volk een belangrijke rol spelen, kunnen tot averechtse consequenties leiden, die tot matiging moeten nopen. Ik denk in dit verband, gelijk duidelijk is, niet alleen aan de wenselijkheid, dat spaargelden van een zo breed mogelijk publiek ter beschikking komen ter investering in het productieproces. Ik wil de bijzondere aandacht vestigen op het feit, dat bij het fiscale beleid de vrijwillige uitgaven van het publiek voor kerkelijke, culturele en charitatieve arbeid in de ruimste zin, niet in de knoep mogen komen. Bij een al te forse druk op de hogere inkomens zou een volksbelang van allereerste orde in de waagschaal worden gesteld, indien en in zoverre althans de groepen met lagere inkomens niet in staat of bereid zouden zijn, tot een zinvolle besteding van koopkracht en vrije tijd over te gaan.

De in de naaste toekomst te voeren economische politiek

Uit de gezichtshoek van de
Christelijk-Historische Unie

Doeleinden.

Over de concrete doeleinden van de te voeren algemene economische en sociale politiek valt in ons land een vrij grote eenstemmigheid te constateren. Zo bestond in de Sociaal-Economische Raad geen verschil van mening over de in het „Advies inzake de in de naaste toekomst te voeren loon- en prijspolitiek” genoemde doeleinden, zoals een zo hoog mogelijk peil van consumptie en investeringen, volledige werkgelegenheid en een sluitende betalingsbalans, bij de verwezenlijking waarvan zoveel mogelijk moet worden voldaan aan de eisen van sociale rechtvaardigheid. Deze overeenstemming is evenwel in veel geringere mate aanwezig, wanneer het gaat om een nadere uitwerking van de genoemde doeleinden en de keuze van de hiervoor te bezigen middelen.

De genoemde doeleinden zijn uiteraard geen onafhankelijke grootheden. De omvang van consumptie en investeringen enerzijds en de werkgelegenheid anderzijds zijn in sterke mate afhankelijk van de wijze, waarop onze volkshuishouding er in slaagt deel te nemen aan het internationale goederen- en dienstenverkeer. In de „Nota inzake de exportpolitiek” wordt er nog eens nadrukkelijk op gewezen, hoe de uitvoer moet worden beschouwd als de motor in het opbouwproces van welvaart en werkgelegenheid binnen onze grenzen. „Vergroting van de werkgelegenheid bij handhaving van het tegenwoordige levenspeil of verhoging van het levenspeil bij handhaving van de tegenwoordige werkgelegenheid en in nog sterkere mate gelijktijdige verhoging van werkgelegenheid en levenspeil kunnen alleen worden verwezenlijkt door voortgaande vergroting van de uitvoer. Toeneming van werkgelegenheid en productie, zonder dat deze ontwikkeling door additionele export wordt gedragen, leidt in de Nederlandse verhoudingen tot een voortdurend in omvang toenemend betalingsbalanstekort”¹).

Betalingsbalans.

De ontwikkeling van betalingsbalans en deviezenreserve sinds September 1951 geeft alle reden tot voldoening. Niettemin dient men bij een beoordeling van dit verloop de nodige voorzichtigheid in acht te nemen, omdat naast de werking van buitenlandse factoren enerzijds en de door de Regering in 1951 getroffen maatregelen gericht op een beperking van de binnenlandse bestedingen anderzijds een aantal incidentele factoren hebben medegewerkt aan de toeneming van de gouden deviezenvoorraad. Men denke bijv. aan het achterblijven van de werkelijke uitgaven op het voorgenomen bewapeningsprogramma en de intering op voorraden. Houdt men voorts rekening met het feit, dat de deviezenreserve in 1951 nog in belangrijke mate gunstig is beïnvloed door de verleende Marshall-hulp, dat een deel van de deviezenreserve bestaat uit niet-converteerbare vorderingen, en dat het afkondigen van invoerrestricties (Verenigd Koninkrijk en Frankrijk!) niet tot de onmogelijkheden behoort, dan moge onze eerste conclusie zijn, dat vooralsnog geen fundamentele wijziging in het tot dusver gevolgde beleid met betrekking tot de betalingsbalans mag worden ondernomen.

Daarnaast vraagt de betalingsbalans met bepaalde gebieden, met name met de dollar-area, bijzondere aandacht. In het belangrijke Nederlandse dollartekort zullen door de Overheid in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven de nodige voorzieningen moeten worden ge-

troffen. Men zou hierbij o.a. kunnen denken aan een verhoging van het percentage van de dollaropbrengst, dat ter vrije beschikking van exporteurs wordt gesteld, hetgeen uit een oogpunt van internationale concurrentie aanbeveling verdient, al kunnen op grond van andere overwegingen hiertegen bepaalde bezwaren worden aangevoerd.

Werkgelegenheid.

Hoewel niemand — waarbij we uiteraard gaarne een uitzondering maken voor het Centraal Planbureau — in staat is het verloop der gebeurtenissen op economisch en sociaal terrein nauwkeurig te voorspellen, mag worden aangenomen, dat het vraagstuk van de werkgelegenheid in de komende jaren een van de belangrijkste problemen — zo niet het centrale probleem — voor ons land zal zijn. Ook al is de huidige situatie niet onrustbarend te noemen, in zoverre bepaalde concrete oorzaken voor de huidige, overwegend structurele werkloosheid zijn aan te wijzen, zekere verschijnselen — zoals het teruglopen van de investeringen in vaste activa — dwingen tot waakzaamheid.

Bij de maatregelen, welke in de laatste tijd in verschillende nota's en adviezen worden aanbevolen ter bestrijding van de werkloosheid, is het gebruikelijk de uitvoering van openbare werken voorop te stellen. Bij een behoorlijke reserve van goed voorbereide openbare werken, waaraan overigens nog wel een ander ontbreekt, kan dit middel over een kortere periode gezien inderdaad van grote betekenis zijn. Door openbare werken kan de vraag zich direct richten op die sectoren en gebieden, waar werkloosheid bestaat. Hiertegenover kan echter worden gesteld, dat door een dergelijke politiek slechts het symptoom en niet de oorzaak van de werkloosheid wordt bestreden.

In verband met de structuurwijzigingen, welke zich in de Nederlandse economie gedurende en na de oorlog hebben voorgedaan, werd de noodzaak geboren, ten einde de ten gevolge van deze wijzigingen in de toekomst te verwachten werkloosheid te voorkomen, een in onze economische geschiedenis ongekende uitbreiding van het industriële apparaat door te voeren. In de „Derde nota inzake de industrialisatie van Nederland” werd berekend, welk aantal personen gedurende de periode 1953-1968 in Nederland nieuwe werkgelegenheid zal zoeken en welk deel hiervan plaatsing zal moeten vinden in de industrie, wil het gelukken structurele werkloosheid te voorkomen. De hiervoor noodzakelijke nieuwe investeringen, uitgedrukt in prijzen van 1948, zullen geleidelijk moeten toenemen tot gemiddeld f 1.350 mln per jaar (inclusief voorraadvoering). In 1951, waarin van een conjuncturele omslag niet kon worden gesproken, doch waarin anderzijds bepaalde regeringsmaatregelen op monetair en fiscaal terrein werden getroffen tot beperking van de investeringen, bedroegen de nieuwe investeringen in de industrie niet meer dan rond f 750 mln.

De voorkoming en bestrijding van een zeer omvangrijke structurele werkloosheid zal dus in de eerste plaats dienen te geschieden door een expansie van het industriële apparaat, terwijl een openbare werkenpolitiek hierbij slechts een secundaire, aanvullende taak kan verrichten. Deze industriële expansie is slechts mogelijk wanneer enerzijds de noodzakelijke besparingen hiervoor worden opgebracht — hetgeen betekent, dat de totale consumptie binnen zekere grenzen moet blijven — en wanneer anderzijds onze volkshuishouding er in slaagt „een tot nu toe ongekende exporttaak” —

¹ „De Nederlandse exportpolitiek”, blz. 10.

gelegen in een vergroting van de uitvoer in prijzen van 1951 met gemiddeld ca f 400 mln per jaar — te volbrengen²⁾. Een politiek van volledige werkgelegenheid zal in de eerste plaats het klimaat dienen te scheppen, waarin deze industriële expansie wordt mogelijk gemaakt. Hierbij verdient in principe aan een vermindering van de overheidsinkomsten voortvloeiende uit een verlaging van de op het bedrijfsleven drukkende lasten, waardoor de industriële investeringen worden bevorderd, de voorkeur te worden gegeven boven een vergroting van de overheidsuitgaven voor het uitvoeren van openbare werken.

Het vraagstuk van de werkgelegenheid in ons land zou nog aanmerkelijk verscherpt worden, indien naast structurele ook conjuncturele factoren een nadelige invloed op de economische activiteit zouden uitoefenen. Wanneer zich een conjuncturele omslag in het buitenland zou voordoen, hetgeen bij de huidige omvang van de wapeningsprogramma's niet direct waarschijnlijk is, zouden de perspectieven voor de werkgelegenheid aanmerkelijk ongunstiger en de mogelijkheden tot bestrijding van de werkloosheid belangrijk beperkter worden. Samenwerking op internationaal niveau zal onder deze omstandigheden een eerste voorwaarde zijn om de werkgelegenheid in de verschillende landen op een bevredigend niveau te handhaven. Moge de nieuwe Regering hier een constructieve bijdrage leveren door zo spoedig mogelijk de daartoe strekkende voorstellen, o.a. met betrekking tot een coördinatie van de monetaire politiek in de verschillende landen, ter bestemde plaatse in te dienen.

Loon- en prijspolitiek.

De regeringsbeslissing inzake de compensatie van de premie voor de Wachtgeld- en Werkloosheidsverzekering was noch in overeenstemming met het advies van de Stichting van den Arbeid, noch met de waarschuwing in de door vijf Ministers ondertekende „Nota inzake de exportpolitiek”, inhoudende dat men zich bij de invoering van deze verzekering (evenals bij de doorvoering van een huurverhoging) en de keuze van eventuele compensatiemiddelen er van bewust dient te zijn, dat de handhaving van een relatief laag niveau der exportprijzen onmisbaar is, wil Nederland er in slagen een groter aandeel in het wereldhandelsverkeer te veroveren³⁾. Een herziening van deze beslissing met betrekking tot de verlaging van de Vereveningsheffing is mede uit een oogpunt van werkgelegenheidspolitiek zeer gewenst.

Aangezien het huidige loonniveau is opgebouwd op een sociaal minimum, bij de vaststelling waarvan is uitgegaan van de door een huurstop gefixeerde huren, kan compensatie voor de werknemers (evenals voor gepensioneerden, rentetrekkers, kleine zelfstandigen enz.) in verband met de te verwachten huurverhoging slechts redelijk worden geacht. In zoverre deze compensatie niet kan worden gevonden in een verlaging van de kosten van levensonderhoud en een loonsverhoging noodzakelijk is, zal deze loonsverhoging niet mogen leiden tot een verzwarend van de op het bedrijfsleven drukkende lasten. Afschaffing van de Vereveningsheffing, welke ook op grond van andere overwegingen gewenst moet worden geacht, kan hiertoe een belangrijke bijdrage leveren.

Nu in verband met de positie van de betalingsbalans — tenzij een onverwachte verbetering in de ruilvoet zou optreden — en de noodzaak tot investeren van een relatief hoog percentage van het nationale inkomen uit een oogpunt van toekomstige werkgelegenheid, geen maatregelen tot verhoging van de consumptie kunnen worden overwogen, rijst de vraag, of door een wijziging in de huidige loonpolitiek geen mogelijkheden kunnen worden geopend ook de werknemers te doen delen in de vruchten van de belangrijke uitbreiding van

het productie-apparaat. Een wijd verspreide bezitsvorming onder de werknemers zou ook uit andere overwegingen — verband houdende met waardigheid van de menselijke persoon en verbetering van de structuur der samenleving — ten zeerste moeten worden toegejuicht. Een mogelijkheid hiertoe zou kunnen worden gevonden in een minder gebonden loonpolitiek, waarbij aan het bedrijfstaksgewijze overleg grotere vrijheid wordt gelaten, nadere voorzieningen te treffen tot het invoeren van per onderneming toe te passen winstdelingsregelingen, waardoor de werknemer — veel meer dan tot nu toe het geval was — in de gelegenheid wordt gesteld mede te delen in de eventuele gunstige resultaten, welke in de onderneming worden behaald. De aldus aan de werknemer toevallende vruchten zouden om eerdergenoemde redenen geheel of ten dele in de investeringsfeer dienen te worden aangewend.

De jongste loonpolitieke maatregelen in verband met de invoering van de Werkloosheidswet hebben opnieuw aangetoond, dat ook uit andere hoofde een vrijere loonpolitiek gewenst is. De huidige loonpolitiek mist de nodige flexibiliteit, belemmert de vereiste structurele aanpassingen, en remt de opvoering van de productiviteit door een onvoldoende differentiatie tussen geschoolde en ongeschoolde arbeid.

Een vrijere loonpolitiek mag evenwel geenszins leiden tot een terugkeer naar de bepaling van lonen en arbeidsvoorwaarden door middel van de werking van vraag en aanbod, c.q. een botte machtsstrijd tussen twee monopolies. Een en ander zou kunnen worden voorkomen door het opnemen van een clausule voor arbitrage in de collectieve arbeidsovereenkomsten. Bij het verlenen van verordenende bevoegdheden aan bedrijfsschappen t.a.v. lonen en arbeidsvoorwaarden zou deze — eventueel verplichte — arbitrage aan de Sociaal-Economische Raad kunnen worden opgedragen.

Het huurvraagstuk.

Door de gebonden huren (en pachten) was het mogelijk de lonen in ons land op een lager niveau te fixeren dan anders het geval ware geweest, hetgeen een gunstige invloed op de exportmogelijkheden en de positie van de betalingsbalans heeft uitgeoefend. Anderzijds deden de nadelen van de gevolgde huurpolitiek zich steeds sterker gevoelen. Deze zijn momenteel van zodanige aard, dat een wijziging van het huurniveau niet langer mag worden uitgesteld.

In de eerste plaats dient uit een oogpunt van sociale rechtvaardigheid een herziening van het inkomen van de huiseigenaren zo spoedig mogelijk te worden doorgevoerd. Voor deze groep heeft sedert het einde van de oorlog nog geen enkele aanpassing van het inkomen aan het gestegen prijsniveau plaats gevonden; de vastgestelde huurprijs was zelfs onvoldoende om de kosten te dekken. Daarnaast was het huurbeleid enerzijds oorzaak van verwaarlozing van het nationale woningbezit in verband met het achterwege blijven van het noodzakelijke onderhoud en de onderwaardering van het woongenot — men behoeft tegenwoordig minder dan 10 pCt van zijn inkomen voor huur te besteden tegenover 15 à 20 pCt vóór de oorlog — terwijl het lage huurpeil anderzijds de particuliere woningbouw in ernstige mate belemmerde en werkloosheid in de bouwsector met zich bracht. Voorts heeft de gevolgde huurpolitiek geleid tot een ongewenste spanning tussen het huurpeil van oude en dat van nieuwe woningen, terwijl de subsidiëring van de nieuwbouw is uitgegroeid tot een welhaast ondragelijke last op het overheidsbudget.

De uiteindelijke op vervangingswaarde te baseren huurprijs, welke een rendabele exploitatie mogelijk maakt, zal zeker niet beneden een peil van 225 pCt t.o.v. 1940 komen te liggen. In verband met de consequenties voor het loon- en prijspeil zal een dergelijke huurprijs niet in één étappe kunnen worden gereali-

²⁾ T.a.p., blz. 15

³⁾ T.a.p., blz. 61.

seerd. Een eerste stap in deze richting zou kunnen worden gedaan door een verhoging van de huren per 1 Januari 1953 tot een niveau van 150 pCt. Hierdoor zou de spanning tussen de huren van oude en nieuwe woningen in belangrijke mate worden verzwakt en de mogelijkheid tot voldoende onderhoud met de daarmee gepaard gaande vergroting van de werkgelegenheid in de bouwsector worden geopend. Uit deze huurprijzen zouden de verhoging van de onderhoudskosten, belastingen en andere lasten en de verhoging van de exploitatiekosten door de in de afgelopen maanden plaats gehad hebbende rentestijging — in totaal ongeveer 45 pCt t.o.v. Mei 1940 — kunnen worden gedekt. Een verhoging tot 150 pCt is derhalve nog onvoldoende om een afschrijving op basis van vervangingswaarde mogelijk te maken.

Vervolgens rijst de vraag, of met de verhoging van de huren tevens een huurbelasting moet worden afgekondigd. De enige rechtsgrond, welke hiervoor zou kunnen worden aangevoerd, zou zijn gelegen in het feit, dat door een huurverhoging en de daarmee gepaard gaande waardevermindering van het bezit een herziening van de door de huiseigenaren betaalde vermogensaanwasbelasting zou moeten plaatsvinden. De huurstop zou voor de bezitters van huizen tot slechts een beperkte waardevermindering van hun bezit hebben geleid, waardoor zij als het ware onder de vermogensaanwasbelasting zouden zijn doorgerold. Ten einde hier een correctie toe te passen, zou een huurbelasting moeten worden inge-

voerd, waarvan de gekapitaliseerde waarde zou overkomen met de alsnog verschuldigde vermogensaanwasbelasting, uiteraard met aftrek van het in de afgelopen zeven jaren gedeerd inkomen ter grootte van het verschil tussen de per 1 Januari 1953 vastgestelde huur en de in de afgelopen jaren ontvangen huur.

Dit „milimeteren” zou echter grote rechtsonzekerheid met zich brengen, omdat dan evenzeer een aanvullende vermogensaanwasbelasting zou moeten worden geheven van die vermogensbestanddelen, waarvoor op 31 December 1945 een gebonden prijs bestond, welke eveneens blijkens de latere marktverhoudingen onder de evenwichtsprijs was gelegen. Voorts zou de technische uitvoering o.a. in verband met de mutaties in de eigendom op onoverkomelijke moeilijkheden stuiten.

Zelfs indien men de juistheid van de genoemde rechtsgrond zou erkennen, zouden de hierop gebaseerde berekeningen bij een huurverhoging tot slechts 150 pCt weinig ruimte bieden tot het invoeren van een huurbelasting van enige omvang.

De beschikbare ruimte liet slechts toe enkele van de economische problemen, waarvoor ons land zich in de komende periode ziet gesteld, op summiere wijze aan te snijden. Deze opsomming moest uiteraard zeer onvolledig zijn; zo kon geen aandacht worden geschonken aan niet minder belangrijke vraagstukken op financieel en fiscaal terrein en op internationaal gebied.

's-Gravenhage.

Drs J. W. DE POUS.

Een economisch programma voor het nieuwe kabinet

*Uit de gezichtshoek van de
Volkspartij voor Vrijheid en Democratie*

Inleiding.

In de zeven jaren, die sinds de bevrijding zijn verlopen, is veel bereikt. Het economisch leven in ons land is weer op gang gekomen, de productiviteit heeft het vooroorlogse peil overschreden en ten slotte schijnt thans ook het betalingsbalanstekort te zijn overwonnen. De samenstelling van een nieuw kabinet geeft op dit ogenblik een zinvolle gelegenheid om de vraag te stellen, wat voor de komende periode te doen is overgebleven.

Bij de beantwoording van deze vraag zal ik uitgaan van de volgende doelstellingen der economische politiek:

1. een zo hoog mogelijk nationaal product;
2. een zo groot mogelijke vrijheid in het economisch leven;
3. een zo gering mogelijke werkloosheid;
4. een zo rechtvaardig mogelijke inkomensverdeling.

Hoever zijn wij er in geslaagd ieder van deze doeleinden te benaderen, en welke afstand blijft ons nog te overbruggen?

Eerste doel: een zo hoog mogelijk nationaal product.

De productiviteit is sinds de oorlog krachtig gestegen en heeft voor het bedrijfsleven als geheel het vooroorlogse peil overschreden. De arbeidsproductiviteit in de industrie heeft echter het peil van 1938 nog steeds niet bereikt. Daarbij is het bovendien opvallend, dat de industriële arbeidsproductiviteit in 1951 aanzienlijk minder sterk is toegenomen dan in de voorgaande jaren en in het eerste kwartaal van dit jaar zelfs in het geheel geen stijging meer te zien heeft gegeven. (Het gemiddelde cijfer over 1951 bedroeg 95, wanneer men 1938=100 stelt, tegenover 93 in 1950 en 87 in 1949; het cijfer voor het eerste kwartaal 1952 was op een niveau van 96 gelijk aan dat van het eerste kwartaal 1951). De oorzaak van dit enigszins verontrustende verschijnsel ligt waarschijnlijk in de eerste plaats in de lichte kentering in de conjunctuur, die zich in

de tweede helft van 1951 in ons land heeft doen voelen. Daarop zal hieronder nader worden ingegaan.

De minder sterke stijging der productiviteit vormt intussen toch een reden te meer om de vraag te stellen, of al het mogelijke is gedaan om de verbetering der productiviteit te stimuleren. Deze vraag lijkt wellicht overbodig na alle aandacht, die in het afgelopen jaar op het vraagstuk der productiviteitsverbetering is gericht. Inderdaad is veel gedaan om de stijging der productiviteit te bevorderen. Maar bij dit alles is één zeer belemmerende factor blijven bestaan: de zeer hoge belastingdruk der laatste jaren moet op de duur een ongunstige invloed op de stijging der productiviteit uitoefenen. Een verlaging van de belastingdruk lijkt daarom wel een der eerste economische desiderata, waarnaar het nieuwe kabinet zal moeten streven. Op de mogelijkheden, die hiertoe openstaan, kom ik in het volgende nog terug.

Tweede doel: een zo groot mogelijke vrijheid in het economisch leven.

Ook dit doel is in de afgelopen jaren aanzienlijk dichter benaderd; anderzijds is ook hier voor het nieuwe kabinet nog een bijzonder moeilijk probleem overgebleven. In grote lijnen kan men de thans bereikte situatie zo karakteriseren, dat de productie en de prijzen van *eindproducten* zijn vrijgelaten, terwijl de prijzen van *productiefactoren* nog direct of indirect door de Overheid worden beheerst.

In deze merkwaardige *tussenfase* tussen een vrije en een gebonden prijsvorming zijn wij tot nu toe blijven steken. De oorzaak hiervan ligt in het verlangen om de inkomensverdeling te beïnvloeden, dat bij bepaalde groepen van onze bevolking leeft. Dit verlangen tot beïnvloeding van de inkomensverdeling heeft ook de concrete inhoud van de gevoerde prijspolitiek bepaald en geleid tot het ons allen bekende resultaat, dat — terwijl het loon- en prijsniveau $2\frac{1}{2}$ tot 3 maal hoger is geworden dan voor de oorlog —

de huishuren gefixeerd bleven op 115 pCt en de pachten op ca 110 pCt van het vooroorlogse peil. Bovendien werd de rentestand tot begin vorig jaar op ongeveer 3 pCt gehandhaafd. En ten slotte werden ook de loonverhoudingen gewijzigd, zodat het verschil tussen de lonen van geschoolden en ongeschoolden veel geringer werd dan vroeger, terwijl een nog sterkere nivellering plaatsvond bij de hogere salarissen.

Wanneer men zich dit resultaat van de in de afgelopen jaren gevoerde loon- en prijspolitiek voor ogen roept, dan wordt het wel duidelijk, dat het eindpunt der ontwikkeling nog niet is bereikt. De prijsverhoudingen der productiefactoren zijn volkomen scheefgetrokken: zij stemmen in genen dele meer overeen met de werkelijke schaarste-verhoudingen dezer productiefactoren. Daardoor is de grondslag van het gehele prijsmechanisme uit zijn evenwicht gebracht, hetgeen op de duur tot ernstige verstoringen van het economisch evenwicht zou moeten leiden. Het zou te ver voeren om in dit artikel de aard van deze evenwichtsverstoringen uitvoerig en in detail te beschrijven. Ik moet met een zeer summiere greep volstaan:

1. De fundamentele kapitaalschaarste, waardoor de economische situatie van ons land sinds de oorlog wordt gekenmerkt, dreigt — onder andere door de lange tijd gehandhaafde lage rente — tot een gevaarlijke vorm van structurele werkloosheid te gaan leiden¹⁾. Door de rentestijging, die het laatste jaar heeft plaats gevonden, is op dit punt nu althans een iets evenwichtiger prijsverhouding hersteld.
2. De gewijzigde verhouding tussen de lonen van geschoolde en ongeschoolde arbeiders kan op de duur tot moeilijkheden leiden door een onvoldoend aanbod van geschoolde krachten. Daarnaast kunnen op de lange duur ook onevenwichtigheden ontstaan door de volkomen verstarung van de loonverhoudingen tussen verschillende bedrijfstakken, waartoe de huidige geleide loonpolitiek voert.
3. De lage huren moeten leiden tot moeilijkheden bij de woningbouw, waar de particuliere bouw niet meer tot ontplooiing kan komen en de bouw overigens afhankelijk wordt van financiële bijdragen van de Overheid, die toch reeds de last van een zeer hoog uitgavenniveau te dragen heeft. Daarbij komt nog, dat de lage huurprijs op de duur zou moeten leiden tot een grotere vraag naar woonruimte, waardoor de woningnood tot een min of meer blijvend verschijnsel zou dreigen te worden.
4. Het lage niveau der pachten kan in bepaalde gevallen het gevaar inhouden, dat de grond minder intensief zal worden gebruikt met behulp van meer kapitaal en minder arbeid. De grond wordt hierdoor in verhouding tot de arbeid immers zeer goedkoop, terwijl door de hoge inkomens, die aan de boeren toevloeden enerzijds veel geldmiddelen voor de aanschaffing van kapitaalgoederen beschikbaar zijn en anderzijds de gemakkelijkste bebouwingswijze spoedig zal worden verkozen. Hierdoor kan de reeds aanwezige tendentie tot werkloosheid door structurele kapitaalschaarste worden versterkt. Daarnaast leidt het huidige systeem der pachtbeheersing bovendien tot een zekere verstarung in het grondgebruik, waardoor op de lange duur de economische ontwikkeling kan worden geremd (de grond kan minder gemakkelijk aan een bestaande aanwending worden onttrokken), terwijl ook de sociale structuur op het platteland dreigt te verstarren.

Deze zeer in het kort aangeduide onevenwichtigheden moeten op de duur de goede werking van een vrij economisch leven ernstig in gevaar brengen. *Wanneer het nieuwe kabinet de vrijheid in het economisch leven wil handhaven zal het derhalve moeten streven naar een geleidelijk herstel van een meer evenwichtige prijsvorming der productiefactoren.* In die richting kunnen belangrijke resultaten worden bereikt, zonder dat dadelijk een volkomen vrije prijsvor-

ming behoeft te worden hersteld. Daartoe zou men thans bijvoorbeeld de volgende concrete doeleinden kunnen stellen:

1. bij de loonvorming moet een grotere vrijheid worden hersteld binnen zekere door de Overheid aan te geven grenzen. Denkbaar zou zijn, dat de Overheid na overleg met de centrale organisaties van werkgevers en werknemers het gemiddelde loonniveau zou bepalen, terwijl de *bedrijfstakgewijze* organisaties van werkgevers en werknemers binnen een „loonzone” van 5 pCt boven tot 5 pCt beneden dit gemiddelde niveau de lonen voor *afzonderlijke* beroepen en bedrijven in vrije onderhandelingen zouden vaststellen. Nu op de arbeidsmarkt eindelijk een meer evenwichtige verhouding is ontstaan, lijkt het mogelijk om met een dergelijk stelsel een proef te nemen. Daardoor zou weer een zekere ruimte worden geschapen voor een geleidelijke aanpassing van de loonverhoudingen, die aan een evenwichtige economische ontwikkeling ten goede zou komen;
2. de pogingen om de rentestand kunstmatig laag te houden moeten definitief worden opgegeven;
3. een aanmerkelijke huurverhoging moet worden doorgevoerd, terwijl het systeem der huurbeheersing voorlopig wordt gehandhaafd;
4. ook het niveau der pachtprizen moet aanmerkelijk worden verhoogd. Een beheersing van het pachtpeil is in verband met de toenemende schaarste aan cultuurgrond wellicht blijvend noodzakelijk. Daarbij moet het echter wel mogelijk zijn om te komen tot een vrijer systeem dan dat van de huidige pachtwet. Ter voorkoming van een te vergaande economische en sociale verstarung zou het wenselijk zijn om het continuatierecht voor de gevestigde pachters aan enige beperkingen te onderwerpen, zodat de mogelijkheid ontstaat om bij vernieuwing van pachtcontracten de voorkeur te geven aan jonge pachters of aan pachters, die kunnen aantonen, dat zij een hogere opbrengst van een bepaald stuk grond kunnen verkrijgen.

Bij dit alles rijst natuurlijk de vraag, of de inkomensverschuivingen, die op deze wijze zouden ontstaan, als rechtvaardig kunnen worden beschouwd. Op deze vraag zal hieronder bij de bespreking van de vierde doelstelling nader worden ingegaan.

Derde doel: een zo gering mogelijke werkloosheid.

In het bovenstaande is reeds gewezen op de tendentie tot structurele werkloosheid, die het gevolg kan zijn van de fundamentele kapitaalschaarste, die zich in ons land heeft ontwikkeld. Een tweede structurele bedreiging van de werkgelegenheid kan voor een land als het onze liggen in een onvoldoende oriëntering op de export, waardoor de betalingsbalans niet zonder werkloosheid in evenwicht te brengen zou zijn. Door de devaluatie van 1949 en de in verhouding tot andere landen niet al te sterke stijging van het loonniveau heeft ons land zich in de afgelopen jaren gelukkig een niet onbevredigende exportpositie kunnen opbouwen. Dit is zeker een der grootste prestaties van de achter ons liggende periode geweest. Daardoor behoeft op dit moment voor werkloosheid door een onvoldoende export waarschijnlijk nog niet in belangrijke mate te worden gevreesd, al zal dit vraagstuk in de toekomst alle aandacht moeten behouden.

Naast deze *structurele* gevaren moet thans echter ook ernstig rekening worden gehouden met het *conjuncturele* gevaar. In dit opzicht vertoont het beleid der afgelopen periode zowel grote verdiensten als grote tekortkomingen. Het kan uit conjunctureel oogpunt worden beschreven als een beleid van *matige, maar geleidelijk voortgaande, beheerste inflatie*. De verdienste van dit beleid is, dat de inflatie matig bleef en kon worden beheerst. Daardoor kon — in overeenstemming met de ontwikkeling elders — een scherpe na-oorlogshausse met een daaropvolgende crisis, zoals die in 1920 voorkwam, worden vermeden. Maar desondanks bleef de ontwikkeling geleidelijk inflatoir gericht; en op dit ogenblik heeft het er alle schijn van,

¹⁾ Hiervoor moge ik verwijzen naar mijn prae-advies van de Vereniging voor Staathuishoudkunde 1950 over: „Het vraagstuk der kapitaalschaarste in Nederland”.

alsof het regeringsprogramma van begin 1951 met zijn gebruikmaking van „klassieke” middelen tot herstel van het betalingsbalansevenwicht een kentering in de conjunctuur heeft teweeggebracht, die in zijn mildheid toch een merkwaardige overeenkomst vertoont met het klassieke crisisverloop in een situatie van kapitaalschaarste²⁾. Het is op dit ogenblik natuurlijk zeer moeilijk te overzien, hoever deze kentering zich zal voortzetten. Wel kan echter worden gezegd, dat de verdere ontwikkeling van onze conjunctuur met de grootste waakzaamheid zal moeten worden gevolgd. Want men realiseert zich goed, dat een voortgaande daling van de binnenlandse conjunctuur voor ons land zeer ongunstige gevolgen kan hebben, ook wanneer deze daling, doordat de export op peil blijft, binnen zeer beperkte grenzen zou blijven. De daling van de investeringen, waaruit een conjunctuurdaling voor een groot deel bestaat, zou immers het welslagen van onze industrialisatie in gevaar brengen en daarmee voor de toekomst de dreiging van structurele werkloosheid door kapitaalschaarste vergroten. En bovendien zou in ons land met zijn sterk groeiende arbeidersbevolking reeds een gelijkblijvend of zeer weinig dalend productievolume op korte termijn een vrij omvangrijke werkloosheid kunnen veroorzaken.

Daarom zal een der belangrijkste taken van het nieuwe kabinet moeten bestaan uit het voeren van een voorzichtige maar effectieve conjunctuurpolitiek. De nieuwe Regering zal gereed moeten zijn om doeltreffend maatregelen te nemen, zodra blijkt, dat de kentering der conjunctuur voortgaat. Zolang en voor zover de stand der betalingsbalans gunstig blijft zal dan het nemen van expansionistische maatregelen noodzakelijk en verantwoord zijn. Daarbij zal de aard van deze maatregelen moeten overeenkomen met de eisen, die worden gesteld door de structurele situatie van kapitaalschaarste. Wat de prijzen der productiefactoren betreft, zullen deze maatregelen dus niet gericht moeten zijn op renteverlaging, maar wel op huurverhoging. Door dit laatste zou een stimulans voor de bouwbedrijvigheid kunnen worden gegeven, die voor de conjuncturele ontwikkeling zeker heilzaam zou zijn.

Naast een beperkt en tijdelijk programma van openbare werken zou de stimulering der conjunctuur verder in hoofdzaak moeten worden gezocht in de richting van *belastingverlaging*, waardoor immers de moeilijkheden van het bedrijfsleven het beste kunnen worden verlicht.

Daarmede komen wij hier tot hetzelfde desideratum, dat reeds hierboven in verband met de stijging der productiviteit werd geponereerd. Een belastingverlaging zou derhalve direct en indirect tot een stijging van de productiviteit kunnen leiden. Direct door de grotere stimulans tot extra-inspanning, die bij een lagere belastingdruk voor ondernemer en arbeider zou blijven bestaan; en indirect door de gunstige invloed van een belastingverlaging op de conjunctuur, waarmee de arbeidsproductiviteit op de korte termijn ten nauwste blijkt samen te hangen.

Vierde doel: een zo rechtvaardig mogelijke inkomensverdeling.

Bij de beoordeling van de rechtvaardigheid van de inkomensverschuivingen, die uit de hierboven aangegeven maatregelen zouden voortvloeien, moet naar mijn gevoelen worden vooropgesteld, dat verschillende veranderingen in de inkomensverdeling, die sinds de oorlog zijn ontstaan, een zeer onrechtvaardig karakter hebben gehad. Met name de fixering van de huren en pachten op een zeer laag peil is tegenover de hierdoor getroffen onrechtvaardig geweest. Het onrecht, dat door de inflatie voor alle vaste inkomens en — in mindere mate — ook voor de salaristrekken is ontstaan, is voor deze groepen nog verzaagd door de stijging der onderhoudskosten, waardoor hun reële inkomens in vele gevallen tot minder dan een derde van het vooroorlogse peil zijn gedaald. En daarbij verlieze

men bovendien niet uit het oog, dat de extra-bijdrage, die men op grond van rechtvaardigheidsoverwegingen van de kapitaalbezitters meende te mogen vragen, dadelijk na de oorlog reeds door de vermogensheffingen was opgelegd. Op gronden van rechtvaardigheid kan het na-oorlogse beleid ten aanzien van de prijsvorming der productiefactoren dan ook alleen worden gemotiveerd, wanneer men het ziet als een poging om de *tijdelijke* welvaartsdaling van de na-oorlogse jaren niet te laten drukken op de arbeiders, maar op de meer vermogenden, die een beperkt aantal ongunstige jaren gemakkelijker door kunnen komen. Maar daaruit vloeit dan ook voort, dat, zodra de moeilijkheden zijn overwonnen en de welvaart het vooroorlogse peil weer bereikt, in de eerste plaats de inkomens van deze zwaar getroffen groepen tot een redelijk peil moeten worden opgevoerd.

Zo kunnen de hierboven van andere doelstellingen afgeleide desiderata van huur- en pachtverhoging ook op grond van overwegingen van rechtvaardigheid worden verdedigd. Uit deze verdediging vloeien dan tevens enkele nadere kwalificaties voort ten aanzien van de wijze, waarop deze wensen moeten worden gerealiseerd. Enerzijds houden de eisen der rechtvaardigheid in, dat de noodzakelijke huurverhoging niet door speciale belastingen moet worden afgeroomd. Anderzijds houdt de hierboven ontwikkelde gedachtengang echter ook in, dat de verhoging van huren en pachten — en eveneens van de achtergebleven salarissen — slechts kan worden doorgevoerd voor zover de stijgende welvaart dit bij handhaving van het reële loon der arbeiders mogelijk maakt.

Conclusie.

Hiermee kan het hierboven ontwikkelde economische programma zijn sluitstuk vinden. Wij kunnen vaststellen, dat alle vier de genoemde doelstellingen der economische politiek met elkaar in harmonie kunnen worden gebracht.

Door de stijging der productiviteit en door een beheerste, maar effectieve conjunctuurpolitiek, waardoor verzekerd wordt, dat de potentiële resultaten der productiviteitsstijging tot werkelijkheid worden gemaakt, kunnen de middelen worden gevonden voor een herstel van een evenwichtige en rechtvaardige beloning der verschillende productiefactoren.

Aan deze zeer korte samenvatting van de hierboven verdedigde doelstellingen zou ik tenslotte nog een punt willen toevoegen. De hierboven gemaakte opmerkingen over de rechtvaardigheid van bepaalde veranderingen in de inkomensverdeling hebben in zekere zin een retrospectief karakter. De rechtvaardigheid van bepaalde veranderingen werd gezien in verhouding tot de in het verleden gegroeide inkomensverdeling. Dit aspect der rechtvaardigheid mag nooit uit het oog worden verloren.

Maar mijn beschouwing zou onvolledig zijn, wanneer niet tegelijkertijd het oog op de toekomst werd gericht. Hoe kan de toekomstige ontwikkeling der inkomensverdeling rechtvaardiger worden gemaakt? Het komt mij voor, dat hiertoe in een vrije maatschappij allereerst zal moeten worden gestreefd naar het geven van zoveel mogelijk *gelijke kansen* aan een ieder. Op dit punt zijn in ons land nog zeer belangrijke hervormingen mogelijk. Vóór alles zou daartoe voor ieder, die over goede capaciteiten daarvoor beschikt, de mogelijkheid moeten worden geopend om *volledig aan het middelbaar en hoger onderwijs deel te nemen*. En wat het hoger onderwijs betreft, lijkt het mij daarbij van essentieel belang, dat bij het geven van beurzen het deelnemen aan het studentenleven financieel wordt mogelijk gemaakt en zelfs wordt gestimuleerd. Pas dan zal immers de studie der beursstudenten zijn volle waarde krijgen; en pas dan ook zal de ernstige verarming en vervlakking, waaronder onze studentenwereld de laatste jaren lijdt, op werkelijk effectieve wijze kunnen worden bestreden. En dit is een zo groot belang voor de toekomstige ont-

²⁾ Vergelijk mijn diesrede „Crisis der conjunctuurpolitiek”, Haarlem 1951 en „Conjunctuurtheorie en conjunctuurpolitiek” (ter perse).

wikkeling van ons land, dat het tijd is geworden daaraan op het hoogste niveau aandacht te schenken ³⁾.

Dit moge mijn eindconclusie zijn. Want wie vertrouwen heeft in de vermogens van mens en maatschappij

³⁾ Voor een nadere beschouwing van de huidige moeilijkheden in de studentenwereld moge ik verwijzen naar de onlangs verschenen brochure van Prof. Dr G. C. Heringa: „De sociale status van de student en de efficiëntie van het hoger onderwijs“, Amsterdam 1952.

om zich in vrijheid te ontplooiën, moet de vooruitgang der maatschappij niet zoeken in een geperfectionneerd maar verstarrend stelsel van overheidsregelingen, maar in het geven van volledige ontwikkelingsmogelijkheden aan ieder mens.

Rotterdam.

Prof. Dr H. J. WITTEVEEN.

Het nieuwe Kabinet. Welke koers?

*Uit de gezichtshoek van de
Communistische Partij Nederland*

Ongeacht de uitslag van de verkiezingen zal een, als resultaat daarvan gevormd Kabinet, wat het economische gedeelte van zijn beleid betreft, een geheel andere koers dienen te volgen dan zijn voorganger. De samenhang, die noodzakelijkerwijs bestaat tussen de verschillende delen van de regeringstaak veroorzaakt dat ook de andere gebieden van regeringsbeleid daardoor niet onberoerd blijven. Met name geldt dit vooral voor het beleid op het gebied van de militaire toerusting en op dat van financiën en sociale zaken.

De militaire toerusting hebben een omvang aangenomen, die economisch niet verantwoord is. Uitgaven voor militaire doeleinden zijn in wezen improductieve uitgaven. Dit geldt eveneens voor de productie van oorlogsmateriaal. Monetair werken beide inflatoir. Deze inflatoire werking is slechts te neutraliseren door beperking van de consumptie van dat gedeelte der bevolking, wier consumptie door ingrijpen der Regering beperkt kan worden, nl. de arbeiders. De loonstop maakt dit mogelijk.

Op de inkomens der andere bevolkingsgroepen heeft het Kabinet in het geheel geen of slechts indirecte invloed. Gaat het toekomstige Kabinet voort te dezen aanzien hetzelfde beleid te voeren als zijn voorganger dan zal dit, door de verdere doorwerking in het economisch bestel van de improductieve besteding van een zo belangrijk gedeelte van het nationale inkomen, nl. f 2.000 miljoen per jaar, ten gevolge hebben dat verdere consumptiebeperking onvermijdelijk wordt. Deze zal weer sterk toenemende werkloosheid na zich slepen. Door beide zal bovendien de middenstand in haar bestaan worden getroffen. Een toestand van nog sterker dalende welstand voor het grootste gedeelte der bevolking zal daardoor ontstaan. Slechts een klein gedeelte der bevolking zal van deze ontwikkeling profijt trekken.

Door de hierboven geschetste gang van zaken zullen bovendien de overheidsuitgaven ter bestrijding van de gevolgen van haar politiek toenemen. Dit zal leiden tot pogingen desondanks een sluitende begroting te bewerken door nog verdere verzwaring van de belastingdruk (reeds door Minister Staf voorspeld). Mocht dit laatste niet gelukken door het verzet dat daartegen ontstaat dan blijft nog slechts de bankbiljettenpers over om het geld voor de gestegen overheidsuitgaven te founeren.

Zei niet reeds op 27 Maart 1947 de heer Drees, toenmaals Minister van Sociale Zaken, bij de behandeling van de wet op de Noodvoorziening Ouden van dagen, in de Tweede Kamer: „Niemand zal menen, dat Nederland deze militaire uitgaven blijvend zal kunnen dragen¹⁾, of later bij de repliek: „er is niemand, die er aan twijfelt, dat de militaire uitgaven zeer belangrijk zullen moeten teruglopen, wil Nederland de lasten, die het te dragen heeft, inderdaad kunnen torsen²⁾. Doch toen waren de militaire uitgaven nog slechts ongeveer f 800 miljoen.

Ook de tegenwoordige Minister van Economische Zaken gaf bij het debat daarover in de Tweede Kamer toe dat deze improductieve uitgaven door ons land economisch

niet zijn te dragen, zo goed als de Minister van Financiën er niet aan kon ontkomen de inflatoire werking er van toe te geven. Zo is het dus wel duidelijk dat aan het toekomstige Kabinet de eis gesteld dient te worden, alleen al uit economische en monetaire overwegingen, de militaire toerusting te verminderen tot het peil van voor de laatste kabinetformatie, dus van voor 1951.

De gevolgen daarvan zouden èn economisch èn sociaal van ontzaglijke betekenis zijn. De meest drukkende belastingen zouden kunnen worden verlaagd. Dit zou de prijzen van vele goederen doen dalen waardoor het reële inkomen zou stijgen. De vraag naar goederen zou toenemen, de werkgelegenheid zou groter worden. De middenstand zou ruimer ademen. Het Kabinet zou nu uiteindelijk, na zeven jaar, de oorlogsschade geheel en al kunnen betalen. Het zou bovendien grote bedragen beschikbaar kunnen stellen voor woning- en scholenbouw. Dit zou de bedrijvigheid in de bouwnijverheid doen toenemen en de werkloosheid in deze tak van bedrijf zeer doen afnemen, zo niet geheel doen verdwijnen. Het vergroten van de woongelegenheid zou de productie van duurzame verbruiksgoederen en de omzet daarvan enorm doen stijgen, hetgeen weer vele bedrijven, voornamelijk de middenstand, ten goede zou komen. De toegenomen bedrijvigheid en de verminderde werkloosheid zouden de consumptie omhoog voeren hetgeen de consumptiemiddelenindustrie een grotere afzet en de in deze artikelen handelende middenstand grotere omzet zou verzekeren.

Er zou geld beschikbaar komen voor verbetering der sociale voorzieningen. De noodvoorziening voor ouden van dagen zou door een definitieve voorziening op betere basis kunnen worden vervangen. Daarbij zou het een gunstige werking hebben op de betalingsbalans, want er zouden minder militaire goederen of de grondstoffen voor de vervaardiging er van behoeven te worden ingevoerd. Het dollarprobleem zou een groot deel van zijn betekenis verliezen en het zou er op beginnen te lijken dat het zou kunnen worden opgelost. De stijging van de koopkracht zou niet gepaard gaan met een ontwrichtende invloed op de betalingsbalans, omdat wel de import van grond- en hulpstoffen door de gestegen consumptie zou toenemen, doch de import van grond- en hulpstoffen voor oorlogsmateriaal of dat materiaal zelf zou afnemen.

Zou het toekomstige Kabinet deze naar onze mening absoluut noodzakelijke vermindering van de militaire uitgaven niet in zijn programma opnemen, dan zal het toch andere maatregelen moeten nemen. We blijven dan met de gevolgen van deze politiek van een economisch niet verantwoorde besteding van een zo groot gedeelte van het nationale inkomen voor improductieve doeleinden voorttobben. We houden dan een grote en steeds toenemende werkloosheid. De belastingdruk zal toenemen. Het dollarprobleem blijft onoplosbaar.

Dan zal toch aan het nieuwe Kabinet de eis gesteld dienen te worden krachtige maatregelen te nemen ter bestrijding van de werkloosheid. Het is economisch niet verantwoord dat een zo groot gedeelte van het menselijke productievermogen niet gebruikt wordt. Sociaal is het niet

¹⁾ Blz. 1381 van de Handelingen der Staten Generaal.

²⁾ Blz. 1389.

verantwoord deze mensen zonder werk en zonder voldoende inkomsten te laten. Daarom dient het toekomstige Kabinet ter bestrijding van de werkloosheid grote werken, die economisch voor ons land van belang zijn, te laten uitvoeren. Het verschil tussen het loon dat daarvoor zal worden ontvangen en de steun uitkering werkt lichtelijk inflatoir. Deze inflatoire werking verdwijnt echter zodra deze werken, als inpolderingen e.d., rijp zijn om voor de productie te worden gebruikt.

Er zijn bovendien, daarvan was ook het vorige Kabinet reeds overtuigd, nog andere belangrijke middelen ter bestrijding van de werkloosheid, nl. industrialisatie en export. Het is zonder meer duidelijk, dat industrialisatie zonder export onmogelijk is. Blijkens de Exportnota was ook het vorige Kabinet die mening toegedaan. Het keek echter voor de vergroting van de export toch bijna uitsluitend overzee. Het was daarbij sterk beïnvloed door het dollarprobleem. Ondanks het feit dat de betalingsbalans vrijwel in evenwicht is, is het dollartekort nog steeds zeer groot. Het tekort was in 1951 \$ 226 miljoen groter dan in 1950, nl. \$ 656 miljoen.

De President van De Nederlandsche Bank zegt daarover in het jongste verslag (blz. 39):

„Het jaar 1951 heeft echter helaas weer een belangrijke vergroting van het dollartekort van de rest van de wereld gebracht, zonder dat men met zekerheid kan zeggen, dat deze uitsluitend een gevolg zou zijn van de overigens niet te miskennen relatieve versterking van inflatoire tendenties in de niet-dollarwereld. De oplossing van dit vraagstuk lijkt daarvoor weer verder verwijderd dan de ervaring van 1950 scheen te beloven”.

„Bovendien heeft 1951 opnieuw doen ondervinden hoe moeilijk het is op de Amerikaanse markt een afzetgebied te veroveren, wanneer daardoor concurrentie wordt aangedaan aan Amerikaanse producenten, die in staat zijn hun economische of politieke macht tegen de buitenlandse import in het geweer te roepen. De beperking van de kaasimport in de Verenigde Staten is daarvan een sprekend voorbeeld”.

Hieruit spreekt duidelijk de beheersing van de Amerikaanse Regering door machtige belangengroepen, die zoveel mogelijk alle import, zowel door tariefpolitiek als door incidentele maatregelen, tegenhouden. Export is echter voor de technisch sterk ontwikkelde Amerikaanse industrie en de zeer gemechaniseerde landbouw een levensvoorwaarde. Daarom wordt de export, ook van kapitaal, dat in de Amerikaanse industrie niet kan worden geïnvesteerd, zoveel mogelijk bevorderd. Daartoe dient dan ook „point 4”. Zolang nu ons land zich desondanks voor het betrekken van de benodigde grondstoffen op Amerika blijft oriënteren, zal het dollartekort blijven bestaan.

De President van De Nederlandsche Bank zegt daarover:

„Het dollarprobleem kan echter geen aanvaardbare oplossing vinden, wanneer Amerika niet bereid is om, naast grondstoffen ook eindproducten en diensten op ruime schaal in betaling te nemen voor zijn, voor de niet-dollarwereld zo essentiële leveringen”.

Bereid is het daartoe zeker niet, dat blijkt uit de Buy-American-act en de Buy-American beweging. Uit de bepaling, dat de goederen van de zgn. Marshall-hulp slechts voor 50 pCt met eigen schepen van het land, dat de goederen ontvangt, mogen worden vervoerd, zien we dat men ook de betaling in diensten zoveel mogelijk beperkt. Zo blijven we dus steeds met het dollarprobleem zitten.

Een gedeeltelijke oplossing zou, zoals we hierboven hebben uiteengezet, kunnen worden gevonden in vermindering van de militaire toerusting en daardoor verminderde import uit de Verenigde Staten. Doet men dit niet dan zal het probleem toch zo spoedig mogelijk dienen te worden opgelost. Daartoe zal het nodig zijn de grond- en hulpstoffen uit andere gebieden te betrekken. Dit moeten dan gebieden zijn waar onze export wél afzet kan vinden.

Blijkens de Economische Conferentie, die op particulier initiatief te Moskou is gehouden, kan onze export naar de landen van Oost-Europa en Volksdemocratisch China gereede afzet vinden. Van hun kant kunnen deze landen

ons de grond- en hulpstoffen leveren, die ons land nodig heeft.

De heer Nesterov, voorzitter van de Kamer van Koophandel in de Sovjet-Unie, deelde de confesentie, die ook door vele Nederlandse zakenlieden was bezocht, mede, dat de S.U. in de eerste drie jaar voor een bedrag van 15.000 miljoen roebel per jaar uit West-Europa wilde betrekken. De S.U. wil deze goederen kopen hetzij in ruilhandel, hetzij in de valuta van het land, dat de goederen levert. Hieruit blijkt dus, dat er zeer verstrekkende mogelijkheden zijn tot het uitbreiden van de handel met de Oosteuropese landen, ook voor ons land. Ook tegenwoordigers van Volksdemocratisch China waren op de conferentie. Ook dit land wil goederen uit West-Europa betrekken, o.a. textiel.

De handel met deze gebieden ligt op het ogenblik vrijwel geheel stil. Blijkens de Exportnota van Minister v. d. Brink was onze export naar de Sovjet-Unie in 1937/38 f 97 miljoen en in 1949/50 en 1950/51 f 5 miljoen. Het is duidelijk dat dit verschil niet te wijten kan zijn aan grote leveranties oorlogsmateriaal, die ons land in 1937/38 aan de Sovjet-Unie zou hebben gedaan. Het uitbreiden van de lijst van goederen, die op verlangen van Amerika tot oorlogsmateriaal worden gerekend, is daarvan de oorzaak. Onder de 250 goederensoorten, die niet geleverd mogen worden, zijn er tientallen, die geen enkele militaire betekenis hebben. Dit is èn voor de export èn voor de industrialisatie en daarmee voor de werkgelegenheid in ons land van de allergrootste betekenis. Deze worden daarvoor ten eerste in hun ontwikkeling geremd.

Deze enorme gebieden, die èn industrieel èn agrarisch in volle ontwikkeling zijn, kunnen enorme hoeveelheden afgewerkte goederen opnemen. Daarbij hebben zij een bevolking van ongeveer 800 miljoen mensen. Bovendien kennen deze landen door hun georganiseerde, volgens een plan uitgevoerde productie, geen crises. Men heeft dus voor de export geen vrees te koesteren voor de ups en downs zoals men die in de kapitalistische landen kent. Door uitbreiding van de handel met deze landen zou men een vaste basis verkrijgen voor de industrialisatie. Dit zou de bestaande werkloosheid zeer belangrijk doen afnemen, doch daarnaast voor de toekomst de mogelijkheid scheppen de industrie zodanig uit te breiden, dat de opgroeiende generaties direct in het productieproces kunnen worden opgenomen.

Daartegenover zijn deze van minerale rijkdommen zo rijk voorziene landen de natuurlijke leveranciers van grondstoffen. Daarmede zou het dollarprobleem zijn opgelost. Een oplossing van dit probleem door uitbreiding van de export naar andere Westeuropese landen behoort tot de onmogelijkheden. Deze landen hebben zelf met een dollartekort te kampen. Bovendien beperken zij hetzij ter bescherming van de eigen industrie, hetzij ter bescherming van de betalingsbalans, hetzij ter beperking van de consumptie de import zoveel mogelijk, waardoor het inter-Europese handelsverkeer meer en meer stagneert. Ook dit zou door uitbreiding van de handelsrelaties met Oost-Europa en Volksdemocratisch China weer op gang kunnen komen. Daarom dient aan het nieuwe Kabinet de eis te worden gesteld, in het belang van de economische ontwikkeling van ons land en in dat van de welvaart van de bevolking, alle krachten in te spannen om de handelsbetrekkingen met Oost-Europa en Volksdemocratisch China zo snel mogelijk uit te breiden of waar ze geheel verbroken mochten zijn deze weer aan te knopen.

Het is zoals de „Nederlandse Vereniging voor Vrijhandel” in haar geschriftje: „Moskou en de internationale handel” schrijft: „Misschien heeft dit Westen nog de tijd door het *verbreken van bindingen* de flexibiliteit zijner samenleving te vergroten” of, zoals Mr. K. P. van der Mandele zei, het gaat om „to be or not to be”.

GEMEENTE AMERSFOORT

Uitgifte van

f. 2.000.000.- 4 1/4 0/0 30-jarige obligatiën
in stukken van nom. f. 1.000.— aan toonder.

De ondergetekenden berichten, dat de inschrijving op bovengenoemde obligatiën zal zijn opengesteld op

DINSDAG, 8 JULI 1952,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

tot de koers van 100 pCt.,

bij hare kantoren te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Amersfoort,

op de voorwaarden van het prospectus van uitgifte d.d. 1 Juli 1952. Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn bij genoemde kantoren verkrijgbaar.

Amsterdam, 1 Juli 1952.

**AMSTERDAMSCH E BANK N.V.
INCASSO-BANK N.V.**

GEMEENTE DELFT

Uitgifte van

f. 2.000.000.- 4 1/4 0/0 30-jarige obligatiën
in stukken van nom. f. 1.000.— aan toonder.

De ondergetekenden berichten, dat de inschrijving op bovengenoemde obligatiën zal zijn opengesteld op

DINSDAG, 8 JULI 1952,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

tot de koers van 100 pCt.,

bij hare kantoren te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Delft,

op de voorwaarden van het prospectus van uitgifte d.d. 1 Juli 1952. Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn bij genoemde kantoren verkrijgbaar.

Amsterdam, 1 Juli 1952.

**AMSTERDAMSCH E BANK N.V.
INCASSO-BANK N.V.**

MAAK GEBRUIK van de rubriek „Vacatures” voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies.

GEMEENTE SCHIEDAM

Uitgifte van

f. 3.000.000.- 4 1/4 0/0 30-jarige obligatiën
in stukken van nom. f. 1.000.— aan toonder.

De ondergetekenden berichten, dat de inschrijving op bovengenoemde obligatiën zal zijn opengesteld op

DINSDAG, 8 JULI 1952,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

tot de koers van 100 pCt.,

bij hare kantoren te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Schiedam, voor zover aldaar gevestigd,

op de voorwaarden van het prospectus van uitgifte d.d. 1 Juli 1952. Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn bij genoemde kantoren verkrijgbaar.

Amsterdam, 1 Juli 1952.

**AMSTERDAMSCH E BANK N.V.
INCASSO-BANK N.V.
LABOUCHERE & CO. N.V.**

diversen

WASSENAAR

Te koop zeer fraai gelegen **LANDHUIS**, 14 k., gar., oliest., ca. 5500 m² grond, waarv. ca. 1600 m² geschikt voor bouwterrein. Aantr. pr. Bevr. W. F. van Waning, Beukenhorstl. 4, Wassenaar.

Te koop

MORRISMINOR 1950

Cabriolet, benzineverbruik 1 op 15, in staat van nieuw. C. Dorst, Voorweg 57, Oostvoorne, Tel. 67.

ADVERTEER REGELMATIG!

JEEP TE KOOP

en een mooie aanhangkar v. luxe auto. Stationsw. 8, Geldermalsen, Tel. K 3455-314.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.)

Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentietarief f 0,43 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgave van redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cents.